

Veritat o fals?

Estudi de la manipulació periodística

1. Sinopsi

Aquest treball de recerca parteix de la hipòtesi que les informacions emeses pels mitjans de comunicació estan influenciades o manipulades per formes de poder, ja sigui polític o econòmic. Per tal de poder verificar o contrastar aquesta hipòtesi s'estableixen tres objectius bàsics: demostrar que els textos periodístics difonen opinió i no són objectius, comprovar que els mitjans de comunicació segueixen línies ideològiques pautades i, finalment, constatar si les opinions que emeten els mitjans de comunicació provenen o estan influenciades per entitats, empreses o partits polítics externes al mitjà.

En primer lloc s'ha fet un estudi teòric sobre els mitjans de comunicació per tal de saber com funcionen, quin és el seu paper en la societat i on s'hi poden trobar mancances.

Per tal de poder corroborar el primer objectiu s'ha fet un estudi de les tipologies d'articles periodístics que existeixen. A continuació s'ha fet un seguiment d'articles publicats per diversos diaris que parlen sobre tres fets concrets. Aquests articles s'han analitzat i comparat per comprovar fins a quin punt el periodisme és objectiu. Un cop confirmat que el periodisme té un alt nivell de subjectivitat, s'ha passat al segon objectiu. S'ha elaborat una taula que conté les posicions dels diversos diaris analitzats respecte a cada un dels tres fets. També s'hi ha afegit la posició de diversos partits polítics. Finalment, contrastant la posició dels diversos mitjans amb la dels partits polítics s'ha pogut comprovar que els mitjans segueixen tendències ideològiques específiques.

A continuació, s'han buscat relacions entre els mitjans de comunicació estudiats i empreses o partits polítics que poguessin tenir interès en les informacions i interpretacions difoses del mitjà. S'han pogut establir alguns nexes, principalment a partir de la publicitat. Finalment, s'han realitzat entrevistes a set professionals del periodisme diferents on s'han fet referències a diversos aspectes relacionats amb la recerca. A partir del testimoni dels periodistes s'ha pogut comprovar com realment els mitjans no sempre són del tot independents.

Així doncs, s'han pogut assolir els diversos objectius i, a partir dels resultats obtinguts en cada una de les fases del treball, s'ha pogut verificar, si no totalment, en part, la hipòtesi inicial de la que partia la recerca.

2. Introducció

Vivim en un món globalitzat, mogut per un sistema econòmic neoliberal. Per altra banda vivim en un estat políticament democràtic. Les empreses lluiten al mercat per poder aconseguir vendre els seus productes i obtenir benefici. Els partits i grups polítics, en canvi, lluiten per fer prevaler les seves idees per damunt de la dels altres i assolir el poder polític. Per tant, tota la societat es constitueix d'un gran teixit d'interessos, sovint enfrontats entre ells.

Tots els ciutadans conformem aquesta xarxa i participem en el sistema dia a dia. Tenim dret de vot, escollim els nostres governants i donem la nostra opinió en eleccions o referèndums quan convé. Alhora, participem en un mercat laboral i esdevenim agents econòmics a petita escala. Així doncs, totes les nostres decisions afecten a la societat. Per tal de poder escollir de la manera que trobem més correcta aquestes decisions al dia a dia, ens fa falta informació sobre què succeeix al nostre voltant.

Per aquest motiu vivim en una societat mediàtica, és a dir, basada en la informació i els mitjans de comunicació. Ja sigui a través de la televisió, la ràdio, revistes, diaris o, sobretot, Internet, ens arriben missatges constantment. A vegades es tracten d'autèntics bombardejos informatius. Per tant, els mitjans de comunicació són presents en la nostra vida quotidiana i ens donen la possibilitat d'estar informats.

Ara bé, si la societat es conforma d'un teixit d'interessos i tots participem en aquesta xarxa, la informació que es difon a la societat és vital i, per tant, esdevé una nova forma de poder. Així doncs, no seria estrany que empreses, institucions públiques o privades, entitats o partits polítics desitgin poder fer ús d'aquests mitjans de comunicació informatius per tal de poder afavorir els seus propis interessos.

D'aquesta darrera observació neix la hipòtesi, la idea principal, que ha motivat aquesta recerca, una hipòtesi que és afirmada vox populi i que, vulgarment, rep el nom de manipulació periodística.

Per tant, al llarg d'aquest treball s'aprofundeix en els mitjans de comunicació, la producció de notícies, els interessos que defensen el mitjans i les influències i pressions que reben.

Aquest estudi segueix el mètode de recerca científic hipotèticodeductiu., que es basa en la formulació d'una hipòtesi, una idea no demostrada, que neix d'una observació prèvia. El procés de recerca consisteix en intentar demostrar, o no, aquesta hipòtesi per tal de poder arribar a una conclusió final sobre l'aspecte treballat.

3. Hipòtesi de la recerca

Els ciutadans dels països políticament democràtics i amb economies basades en el sistema capitalista participen a la vida diària de la societat i l'Estat. Les decisions que prenen al dia a dia intervenen en l'economia i la política i la seva participació com a ciutadans és fonamental per al desenvolupament de la societat. Així doncs, per tal de poder prendre aquestes decisions amb garanties d'èxit i saber què succeeix al seu voltant, el ciutadà necessita estar informat.

Els mitjans de comunicació són els sistemes que ofereixen a la població la possibilitat d'estar informada. Així doncs, tenen com a objectiu difondre informació, explicar què passa al món als ciutadans.

Si un gran nombre de les decisions que pren la població, dia a dia, depenen o estan influïdes per la informació que reben, això significa que una determinada informació pot influir prou en la societat com per beneficiar o perjudicar a grups polítics, institucions, empreses o altres sectors de la societat. Així doncs, darrere de la informació que es difon pot haver-hi interessos.

Aquest fet ens fa pensar que els interessos d'aquestes entitats en determinades informacions siguin prou forts com per intentar influir en la informació que s'ofereix a la societat per poder obtenir-ne beneficis propis.

Per tant, la hipòtesi d'aquest treball és que la informació que ens arriba dels mitjans de comunicació està manipulada per formes de poder, ja siguin polítics o econòmics, per intentar influir en la població.

Així doncs, al llarg de l'estudi s'intentarà demostrar fins a quin grau pot estar manipulada la informació que ens arriba dia a dia dels mitjans i quins són els grups que exerceixen pressió sobre els mitjans.

4. Objectius

L'objectiu bàsic de la recerca, basada en el mètode hipotèticodeductiu, és verificar o desmentir la hipòtesi. Per fer-ho, caldrà analitzar les causes i conseqüències que es desprenen de la hipòtesi si aquesta fos certa. Aquestes hipotètiques causes i conseqüències són:

- El periodisme no és objectiu alhora d'explicar fets, de manera que els tendeixen a presentar mesclats amb opinions, interpretacions, valoracions i oferint un punt de vista poc objectiu per tal de poder influir en la opinió de la gent, la opinió pública.
- Els mitjans de comunicació poden ser influenciats per interessos polítics i/o econòmics externs, com ara empreses, partits polítics o altres institucions, que exerceixen pressió per tal de que es manipuli la informació.

Així doncs, les línies de investigació del treball i els objectius finals que s'han de contrastar són els següents:

- **Investigar si el periodisme difon opinió en les informacions que haurien de ser objectives.** En aquest sentit cal exemplificar dos aspectes: si el periodisme ha de ser teòricament objectiu al explicar fets i comprovar si realment ho és.
- **Comprovar si els mitjans segueixen línies ideològiques concretes** i que, per tant, tendeixin a interpretar i difondre fets i opinions basant-se en un punt de vista poc molt concret.
- **Estudiar**, en el cas que els mitjans segueixin línies ideològiques concretes, si aquestes pot ser que **responguin a interessos i/o pressions externes**, com podrien ser entitats polítiques, institucions públiques o empreses privades.

Així doncs, caldrà realitzar una investigació tant pràctica com teòrica sobre el món periodístic per tal de poder satisfer els objectius.

5. Metodologia de la recerca

En aquest apartat s'especifica el mètode que es seguirà per dur a terme la recerca i assolir els objectius ja esmentats.

La recerca constarà de quatre processos d'investigació diferents, però alhora complementaris. Les conclusions i les dades extretes de cada un d'aquests processos de recerca permetran estudiar les qüestions plantejades en els objectius i serviran per elaborar les conclusions finals del treball.

Els processos de recerca seran:

- **Anàlisi teòric sobre el periodisme.** Té com a objectiu aprofundir coneixements en diversos aspectes del món periodístic. Els temes que es tractaran són:
 - Què són els mitjans de comunicació.
 - Quins són els mètodes per a la recollida i obtenció d'informació.
 - Quins són els criteris de selecció de les notícies que seran publicades o no.
 - Quina és l'estructura interna d'un diari.

Així doncs, aquest apartat consisteix en estudiar de forma teòrica el funcionament del periodisme professional.

- **Estudi d'objectivitat i mètodes de difusió d'opinió.** Aquest apartat constarà de dues parts.

La primera és una part teòrica on es caracteritzen les diferents tipologies d'articles periodístics per tal d'observar com enfoca cada gènere el tema de l'opinió de l'autor, l'objectivitat i els punts de vista dels protagonistes dels fets.

Els diversos gèneres periodístics que s'estudiaran seran:

- Notícia
- Informe periodístic i reportatge documental
- Crònica

- Reportatge
- Editorial
- Article d'opinió
- Columna

En aquest apartat teòric també s'explicaran els paràmetres d'objectivitat que apareixen al “polígon màgic” de qualitat periodística de Russ-Mohl. Aquests paràmetres són els que s'utilitzaran per l'anàlisi pràctic d'articles.

El segon apartat consisteix en un anàlisi dels diferents articles periodístics dels quals s'ha fet un seguiment¹. El procediment a seguir és agrupar els articles per temes i fer-ne un comentari on s'analitzaran els paràmetres d'objectivitat del “polígon màgic” de Russ-Mohl. Seguidament, es compararan els resultats entre els articles per veure quins articles responen més favorablement als criteris d'objectivitat segons el gènere periodístic que siguin, el mitjà de comunicació al que corresponguin i el tema que tractin. També es dóna una especial importància a com evoluciona el punt de vista d'un mitjà sobre un fet a mesura que aquest va evolucionant al llarg del temps.

Aquest estudi ens ha de permetre veure en quin grau el periodisme tendeix o no cap a l'objectivitat i, si no és el cas, quina posició adopta el diari en cada tema. Es consideraria que ens trobem davant d'un possible cas de manipulació periodística o de informació interessada si un article o mitjà s'allunyés molt dels paràmetres d'objectivitat periodística. Seguidament caldria analitzar quines poden ser les possibles causes d'aquests interessos en difondre una determinada informació en els següent punts.

- **Relació dels mitjans amb línies ideològiques.** En el cas que es demostrï si els mitjans difonen opinió, en aquest apartat s'intentarà relacionar els mitjans de comunicació amb línies ideològiques concretes. Per fer-ho, es recolliran les posicions adoptades pels diaris i pels diversos grups polítics en cada un dels temes que tracten els articles estudiats i es comprovarà si aquestes posicions coincideixen. En el cas que coincidissin, podríem estar parlant de casos de manipulació periodística o de difusió d'informació interessada.

¹ Per veure de quins temes i quins diaris s'ha fet un seguiment vegeu l'apartat 6.2 *Articles analitzats*

- **Relació entre els mitjans de comunicació i els possibles interessos que puguin tenir en difondre determinades informacions.** Aquest apartat aprofundeix en les conclusions extretes dels apartats anteriors per tal de poder afirmar o desmentir la hipòtesi. Consistirà en buscar els motius que pot tenir un mitjà per difondre una determinada informació i seguir una línia ideològica concreta².

Per fer-ho s'elaboraran hipòtesis que puguin respondre a la pregunta "*qui prodest?*" (a qui beneficia?). És a dir, es plantejarà a qui pot ser útil que es difongui una determinada informació. Seguidament, s'intentarà demostrar l'opció triada mitjançant les relacions que es puguin establir entre el mitjà i l'entitat a qui pot ser que beneficiï aquella informació. Per tal de fer-ho, s'investiga via Internet i a partir d'altres mitjans de comunicació per tal de poder obtenir informació que ens permeti relacionar el mitjà amb l'entitat.

Si finalment es demostra que a aquella entitat li pot ser útil la informació difosa pel mitjà en concret que estem treballant i es pot demostrar que hi ha vincles que uneixen el mitjà amb la institució o empresa, es podrà demostrar que s'està tractant d'un cas d'informació interessada.

- **Entrevistes a experts.** Per tal de poder obtenir informació de primera mà sobre els temes tractats en les investigacions anteriors (sobre la producció periodística i la possible manipulació) es realitzaran entrevistes a diferents experts, com ara periodistes o professors d'universitat. Aquestes entrevistes serveixen tant de font d'informació sobre el periodisme professional com també poden oferir el punt de vista dels mateixos protagonistes de la investigació.

² Sempre hi quan s'hagi demostrat que els mitjans segueixen línies ideològiques en l'apartat anterior.

6. Delimitació del treball

6.1 Tipologia de mitjans i informacions

Degut a la gran quantitat de mitjans de comunicació que trobem actualment i de la diversitat de informacions que difonen, per tal de poder aprofundir més en el treball, aquest s'ha delimitat a una tipologia d'informació concreta.

Així doncs, la investigació se centrarà en la premsa escrita, ja sigui en suport paper o Internet, deixant de banda la televisió i la ràdio. Aquesta elecció es deu a dos motius bàsics.

El primer consisteix en què, de la quantitat de informació difosa per un programa informatiu emès per un mitjà radiofònic o televisiu és molt inferior comparada amb la gran quantitat d'informació difosa per la premsa escrita o digital. Per altra banda, és molt més fàcil treballar i analitzar redactats que no pas notícies orals, on les imatges i el to de veu del periodista o presentador aporten molts matisos al què s'explica i, per tant, són més difícils de tractar.

Dins de la premsa escrita, en l'estudi es deixa de banda la premsa internacional i es centra en l'àmbit espanyol i català, ja que la recerca és més propera i el periodisme nacional és prou dinàmic per poder realitzar-hi la investigació.

I, per últim, ens centrarem en informacions de caràcter social, polític o, en alguns casos, econòmics difosos per premsa seriosa informativa i majoritària, deixant de banda revistes d'entreteniment, suplementes de diaris, premsa sensacionalista o qualsevol altre mitjà d'informació escrit que no s'ajusti a aquesta descripció.

6.2 Articles analitzats

La tipologia d'articles analitzats serà molt variada: des d'editorials i articles d'opinió fins a reportatges, notícies o cròniques per tal de poder observar com diferencia el periodisme les opinions i les interpretacions dels fets i com explica les informacions en les diferents modalitats d'articles periodístics.

També es recullen, en la mesura del que és possible, comunicats de premsa, testimoniatges de implicats i protagonistes dels fets per tal de poder contrastar totes les informacions possibles i poder aconseguir el màxim de rigor per fer la recerca i la comparació i poder emetre judicis posteriors amb seriositat. A més a més, també serviran per poder establir relacions entre interessos compartits per un mitjà amb els protagonistes dels fets.

Per tant, per fer la recerca, es fa el seguiment de notícies i fets ocorreguts a partir dels articles publicats als diaris El Mundo, El Periódico, l'ABC, La Vanguardia, l'Avui, i El País, així com les seves respectives pàgines web i, per altra banda, el portal informatiu Vilaweb com a portal informatiu independent.

Els temes sobre els quals s'ha fet un seguiment i un recull d'informació són les protestes contra l'Espai Europeu d'Educació Superior del curs passat (des del desallotjament del rectorat de la UB el 18 d'Abril fins a la manifestació del 26 d'Abril); els referèndums sobre la independència al diversos municipis de Catalunya (des del primer, a Arenys de Munt, fins a la primera onada, el dia 13 de desembre de 2009) i articles diversos que van sorgir arran de la publicació de l'editorial conjunt a 12 diaris catalans en defensa de la reforma de l'Estatut el 26 de novembre de 2009 "La Dignitat de Catalunya".

Els motius de l'elecció d'aquests temes és que han causat (o van causar al seu moment) un ressò mediàtic prou important i que generen força conflictivitat i debat. En les protestes contra l'EEES del curs passat destaca el fet que van haver-hi periodistes ferits durant els fets, cosa que pot implicar una participació més activa dels mitjans alhora d'explicar els fets. Pel que fa als referèndums de l'autodeterminació és interessant veure com interpreta les dades dels referèndums cada mitjà. Finalment, l'editorial conjunt va ser una mostra d'implicació en la política per part dels mitjans, i veurem com van reaccionar a aquest fet altres mitjans i també els polítics.

6.3 Entrevistes

Per completar l'estudi s'han realitzat cinc entrevistes a diversos periodistes. Aquests periodistes, així com al motiu de l'elecció d'aquests per a realitzar-los l'entrevista han estat:

Enric Badia, cap de la secció de societat del diari local Regió7. Els motius de l'elecció de l'entrevista a Enric Badia és que el seu mitjà no serà estudiat en la recerca, i per tant en dóna un punt de vista exterior, vist des d'un mitjà local i, per tant, més imparcial.

Marc Martínez, cap de la secció de política de l'emissora de ràdio RAC1. Ser cap de política d'una emissora amb un abast tant important, així com el contacte previ que ja existia amb l'entrevistat ha motivat l'interès per a realitzar-li l'entrevista.

Francesc Burguet, professor de les facultats de Ciències de la Comunicació de la Universitat Ramon Llull (URL-Blanquerna) i de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB). A més a més, ha escrit diversos llibres sobre el periodisme, com *Les trampes dels periodistes*, que s'ha utilitzat per al treball i on es mostra una visió molt crítica en vers els conceptes d'"objectivitat" i "veracitat", aspectes bàsics de la recerca.

Ferran Casas, redactor de la secció de política del diari Público. Anteriorment havia estat redactor al diari Avui. Les informacions proporcionades per Ferran Casas com a redactor de política i periodista professional seran de gran utilitat per al treball.

Miquel Noguers, cap de la secció política del diari El País a Barcelona. La seva visió com a cap de secció de política, així com pel fet de que alguns dels seus articles són analitzats en la recerca ha justificat aquesta entrevista.

Adam Sedó, cap de premsa de la Conselleria d'Economia de la Generalitat de Catalunya. Adam Sedó permet aportar al treball la visió i el sistema de treball que tenen els gabinets de premsa, estudiats en la part teòrica del treball, i altres intermediaris informatius, molt importants en periodisme.

Finalment, Josep Maria Miró, dramaturg. Ha estudiat i treballat com a periodista en diversos mitjans de comunicació. La seva visió respecte als mitjans és crítica i el seu testimoni permet aportar dades interessants al treball.

7. Anàlisi teòric del periodisme professional³

7.1 Els mitjans de comunicació

Normalment designem amb el terme “mitjans de comunicació” aquells mètodes i sistemes que tenen com a objectiu la divulgació i difusió d'informació a la societat. Són aquelles estructures que posen a l'abast de la població tot tipus d'informacions sobre el què succeeix al seu voltant.⁴

Quan parlem de mitjans de comunicació normalment ens estem referint a la funció comunicativa que tenen la ràdio, la televisió, la premsa escrita (diaris, suplementos i revistes) i la premsa digital (Internet).

Tanmateix, aquests mitjans, a part de la funció comunicativa i social que duen a terme, funcionen com a empreses públiques o privades que elaboren informacions i notícies i les ofereixen al públic per tal de poder-ne obtenir benefici econòmic.

El periodisme és la ciència i l'activitat econòmica centrada en aquesta divulgació d'informació. El periodista és el professional especialitzat en la recerca i elaboració d'informació per tal que aquesta sigui apte i atractiva per al públic.

7.2 La notícia

Una notícia és, en primer lloc, una tipologia d'article periodístic. Es tracta, en general, de la presentació de forma breu i objectiva d'uns fets d'actualitat per tal que la població en pugui extreure informació. Així doncs, es pot definir el terme com l'exposició -oral o escrita- d'un fet que es posa en coneixement de la població⁵.

7.3 Processos de recollida d'informació

Hi ha diversos processos de recollida i/o obtenció d'informació. Les informacions que arriben als mitjans de comunicació sempre provenen d'unes fonts d'informació prèvies

³ La informació exposada en aquest apartat ha estat recopilada dels recursos bibliogràfics esmentats en la bibliografia de les entrevistes a periodistes (*Annexos: 8. Entrevistes a periodistes*, pp. 163-201)

⁴ La teoria sobre els mitjans de comunicació diu que la seva funció és “informar, formar i entretenir”. En aquest treball només es fa referència als mitjans de comunicació com a sistemes informatius.

⁵ Els aspectes formals de la notícia i els altres gèneres periodístics s'expliquen el l'apartat 8. *Teoria dels gèneres periodístics*.

(a no ser que el mitjà emeti informacions sobre ell mateix). Aquestes fonts d'informació solen ser les agències de notícies, els gabinets de premsa, testimonis i protagonistes directes dels fets o, per últim, els confidents.

Les **agències de notícies** són organitzacions periodístiques que actuen com a intermediàries entre les fonts d'informació inicial i els mitjans de comunicació finals (aquells que elaboren i difonen la informació per al públic). El seu paper en el món de la comunicació és recollir la matèria primera, els fets susceptibles d'esdevenir notícies, i oferir-los als diversos mitjans perquè aquests puguin redactar la informació i aprofundir-hi si els són d'interès. Així doncs, les agències ofereixen als mitjans de comunicació informacions que els serien inabastables per motius tècnics com ara l'escassetat de temps, la falta de recursos humans o la llunyania. Les notícies provinents de les agències de notícies es solen considerar fiables i, per tant, el contrast que els mitjans en fan un cop la reben és mínim. Tanmateix, moltes de les informacions aportades per agències les reben diversos mitjans. Per tant, per poder superar la competència, sovint cal que els diaris aprofundeixin més en els fets per tal d'aconseguir informació exclusiva. Al conjunt de l'estat espanyol, les agències de notícies internacionals més importants són EFE i EuropaPress, mentre que a Catalunya també hi ha una agència de notícies interna, l'ACN (Agència Catalana de Notícies)

Els **gabinets de premsa** són entitats que algunes institucions complexes, com partits polítics, sindicats o empreses privades, tenen. El seu objectiu és difondre informacions favorables a la institució que serveixen i evitar que se'n filtri de perjudicial. Així doncs, la seva funció és, igual que la de les agències de notícies, intermediària, ja que són mitjans que recullen la informació i l'exposen davant de les agències o dels altres mitjans perquè aquests la puguin fer arribar al ciutadà. Existeixen empreses o institucions que no es poden permetre gabinets de premsa, però que contracten empreses especialitzades en comunicació que fan aquesta funció a les entitats que contracten els seus serveis.

Els gabinets de premsa es diferencien d'una agència o un altre mitjà de comunicació en que estan més al servei de l'empresa o institució a la que representen que no pas al servei de la població, per tant, la informació que emeten ha de ser contrastada abans de ser publicada com a fiable.

Pel que fa als **testimonis** o protagonistes dels fets, són les fonts d'informació primàries i bàsiques. D'alguna manera o altra, coneixen o tenen informació sobre el

succés. Aquestes fonts d'informació, en periodisme, sempre s'han d'identificar. Tanmateix, algunes fonts poden no voler ser identificades. Normalment es tracta de persones que pertanyen o tenen una relació propera amb una institució i que n'ofereixen informació a un mitjà de comunicació. En aquest cas estem parlant de “**confidents**”. Els confidents no parlen mai en nom de la institució i, sovint, la informació que n'ofereixen en sol ser perjudicial, per tant és normal que no vulguin que siguin identificats. Així doncs, és feina del periodista contrastar aquella informació i, de cara al públic, donar la seguretat a la gent de que aquella font és fiable sense identificar-la, tot basant-se en el “secret professional”. Per fer-ho es solen emprar recursos com “fonts properes a la institució...” o “fonts reservades...”.

Mentre que els gabinets de premsa i les agències de notícies solen ser entitats que ofereixen informació als mitjans de comunicació, els testimonis i els confidents solen oferir informació als periodistes si aquests els busquen i els entrevisten. D'aquesta manera, és el periodista qui marca la informació que vol obtenir, mentre que en els gabinets de premsa o agències de notícies, el periodista s'ha d'adaptar a les informacions a mesura que li arriben.

Les informacions provenen de les fonts d'informació. Quan succeeix un fet, aquest és protagonitzat, observat o estudiat per unes primeres fonts (normalment protagonistes, testimonis o entesos del fet). D'alguna manera, els mitjans de comunicació contacten amb aquestes fonts, que reporten la informació. Tanmateix, les fonts d'informació ja elaboren, i per tant, expliquen el fet a partir de la seva pròpia interpretació, des del seu punt de vista. Així doncs, és feina del periodista contrastar la informació, identificar i verificar les fonts per tal de garantir un major rigor periodístic.

7.4 Criteris de selecció de notícies

En un mitjà de comunicació li arriben diàriament una gran quantitat d'informacions susceptibles de ser publicades, de les quals només una part molt petita podrà ser publicada. Salvador Alsius⁶, afirma que en un mitjà de comunicació “convencional” poden arribar, cada dia, unes mil notícies, de les quals només un centenar, aproximadament, seran publicades. Així doncs, s'ha de realitzar una selecció de notícies i, per tant, s'han d'establir uns criteris de selecció.

⁶ Terricabres, J. i altres *Què ens expliquen? Com interpretar la informació?*, p.61.

La funció empresarial dels mitjans de comunicació provoca que la selecció de notícies vingui determinada per “allò que pot interessar a la gent”, l’elaboració d’un producte prou atractiu per ser venut.

Cada mitjà té un criteri propi establert per a la selecció de notícies, que fa que es decanti cap a la publicació d’una determinada informació en comptes d’una altra: un mitjà pot decantar-se centrar la seva informació en la política, mentre que d’altres potser posaran més d’interès a la ciència o a la societat. Aquest fet es pot reflectir, per exemple, en premsa local, on temes propers geogràficament són prioritaris a d’altres.

Seguidament s’exposen 10 criteris que solen ser emprats per tots els mitjans en la selecció de notícies⁷.

1. **És important?** Es considera “important” aquells fets que afectin significativament la vida de les persones i la societat d’una zona concreta. Com ja s’ha comentat, cada mitjà considerarà més important una sèrie de fets que no pas uns altres. Així doncs, l’àmbit geogràfic està englobat dins d’aquest criteri.
2. **És nou?** L’actualitat és un criteri que estableix molta diferència entre què és notícia i què no. Tanmateix, la rapidesa amb la que emeten molts mitjans (televisió, ràdio i Internet) han dut aquest criteri tant a l’extrem que ja és difícil considerar si un fet és nou o no.
3. **És insòlit?** Aquest criteri fa referència a tot allò que no sigui previsible, quotidià o que s’escapi de la normalitat.
4. **Té interès?** No tot allò que el periodista pot considerar “important” (primer criteri) pot ser d’interès per a la població. Així doncs, el periodista ha de preguntar-se si un fet interessarà prou com per publicar-lo.
5. **És exclusiu?** Els mitjans prefereixen publicar notícies de recerca pròpia, exclusives. Aquest fet motiva la recerca de noves informacions (competitivitat periodística) i també pot ser utilitzat a la inversa: si un mitjà creu que aquell fet ja se’n farà ressò la resta de mitjans, és possible que el deixi de banda.
6. **És fiable?** Aquest criteri fa referència a la font d’informació. Una notícia ha de ser suficientment contrastada abans de ser publicada per tal de garantir una millor objectivitat.

⁷ Aquests criteris estan extrets del llibre *Què ens expliquen? Com interpretar la informació?* p. 71.

7. **Està documentat?** L'aportació de dades o proves en una notícia reafirma la seva credibilitat i, per tant, és un paràmetre a tenir en comte per tal de publicar o no la notícia.
8. **És comprensible?** L'activitat periodística funciona de cara al gran públic. Per tal de poder publicar una notícia en condicions favorables cal que el periodista entengui bé el fet i estigui capacitat per explicar-lo de forma correcta i entenedora.
9. **Es pot il·lustrar?** Aquest criteri és fonamental en la televisió, però també en els diaris. Una notícia que pot ser il·lustrada reafirma la seva credibilitat i, sovint, també l'espectacularitat de cara al públic.
10. **És accessible?** Un fet que no pugui ser abastable per un mitjà, per qüestions de cost, de temps, de distància o altres motius tècnics, difícilment serà publicada.

Aquests criteris no són sempre determinants per a la selecció de notícies i, en gran part, dependrà del fet que s'estigui debatent i del mitjà de comunicació en qüestió. També depèn del mitjà quins d'aquests criteris dóna més importància en cada cas.

L'elecció de què esdevindrà notícia i què no ja és un element molt important en de cara a l'objectivitat informativa. Ometre un fet que pugui ser considerat "important" o fins hi tot, d'interès per al públic, pot ser símptoma de tenir un interès especial, pel part del mitjà, en amagar la informació.

7.5 Organització interna dels mitjans

La majoria de mitjans de comunicació s'organitzen, com en qualsevol empresa, jeràrquicament. Normalment trobem les figures dels redactors, caps de secció i l'equip directiu i editor (a més a més de fotògrafs, correctors, realitzadors i altres persones que no participen d'una forma tant directa en l'elaboració de la informació).

En la premsa escrita en suport paper (diaris), normalment es duen a terme diverses reunions en les que es troben els caps de cada secció amb l'equip directiu i l'editor. Cada cap de secció exposa les informacions que té per publicar aquell dia i es decideix quin espai es dedicarà a cada secció.

Dins de cada secció, és el cap el qui decideix quines notícies seran publicades i quina importància se'ls donarà, tot i que la seva decisió sempre serà revisada pels seus superiors.

El director sol ser qui decideix quins seran els temes més destacats i que aniran a la portada i també, si cal, corregiran les decisions dels caps de secció sobre la importància que han donat als temes del dia.

Així doncs, l'ordenació de les decisions i la decisió de que serà publicat i com serà publicat depèn dels caps de secció i del director. Tanmateix l'última paraula sempre la té el director. L'organització jeràrquica en un mitjà permet que una notícia sigui rellegida per diverses persones abans de ser publicada.

8. Teoria dels gèneres periodístics⁸

Els diferents gèneres periodístics es solen classificar segons la seva funció interpretativa. Tot i que no hi ha un model fix per fer-ho, en aquesta explicació estan separats en gèneres informatius, gèneres interpretatius o complementaris i gèneres d'opinió.

8.1 Gèneres informatius. La notícia

Els gèneres informatius són aquells en els quals les úniques interpretacions que trobem són de fets. La notícia n'és el gènere bàsic.

La notícia és el gènere periodístic informatiu que exposa de manera breu i sintetitzada uns fets d'actualitat per donar-los a conèixer de cara al públic. Els temes tractats per la notícia són molt variats, però generalment són temes d'actualitat, amb transcendència social i d'interès per la població⁹.

Pel que fa al cos de la notícia, trobem que el gènere periodístic no fa una exposició dels fets en ordre temporal, com si que passaria en un relat literari cronològic. L'ordre dels fets s'exposa de major a menor importància. Així doncs, el periodista ha d'interpretar el què ha passat per tal de poder donar més valor a una determinada informació que una altra. Per tant, es comença donant el màxim d'informació possible, que poc a poc es va complementant. En funció

l'espai que es disposi es podrà aportar més o menys informació complementària. Aquesta exposició de forma breu dels fets normalment requereix que el lector tingui uns coneixements previs a la notícia per tal de poder-la entendre, ja que la síntesi no sempre permet contextualitzar l'explicació

Formalment, una notícia s'introdueix amb un titular. Aquest encapçalament de la notícia sol contenir la informació bàsica que es pretén exposar. L'ús del titular és molt important ja que selecciona els fet més destacats de la notícia en poques paraules, de manera que s'ha d'utilitzar un llenguatge molt precís i cuidar rigorosament cada mot. En aquest sentit, el titular és molt interpretatiu: fa una valoració i síntesi dels fets.

⁸ La major part de la teoria dels gèneres periodístics està extreta del llibre *Introducción al periodismo* escrit de Luís Nuñez Ladevéze.

⁹ Vegeu apartat 7.4 *Criteris de selecció de notícies*.

Sovint els titular ve acompanyat d'un avanttítol i/o d'un subtítol. La importància del titular recau en que intenta fer la notícia interessant per a que el lector llegeixi l'article.

L'avanttítol normalment serveix per contextualitzar la notícia i explicar-ne el tema, mentre que en altres ocasions serveix per especificar informació que apareix al titular.

El subtítol, en canvi, té la funció d'afegir informació complementària de la notícia que no ha pogut aparèixer al titular.

Seguidament trobem el paràgraf d'entrada. El paràgraf d'entrada el trobem després del titular i el subtítol i destaca per sobre el cos de la notícia. Conté la informació bàsica dels fets, sovint se sol dir que aquesta informació bàsica ha respondre les 6W¹⁰ (Què? Qui? Quan? Com? On? Per què?). Tanmateix, depenent de la notícia que s'estigui explicant, algunes d'aquestes informacions seran irrellevants. Així doncs, el que cal destacar en el paràgraf inicial és sobretot qui és el protagonista dels fets i quins són els fets.

La notícia també es caracteritza per tenir autor impersonal, és a dir, se'ns exposen una sèrie de fets de la manera més objectiva possible, i l'autor no intervé en aquests: no n'emet cap judici ni cap valoració i tampoc hi apareix com a protagonista, tot i que és natural que hi apareguin interpretacions de l'autor, ja que no es pot assolir una objectivitat màxima. Així doncs, sovint trobem que una notícia d'un diari no està firmada per cap persona física concreta, ja que se suposa que un altre periodista ho hagués escrit de forma semblant. Quan aquesta hi apareix, la seva funció és donar credibilitat a les dades i a les fonts aportades i senyalar l'autor com a responsable de la seva veracitat.

En conclusió, la notícia és el gènere informatiu per excel·lència que es basa en l'economia del llenguatge, en exposar els fets de més importància a menys i en intentar tendir cap a la màxima objectivitat possible. Així doncs, teòricament, en la notícia, el periodista només intervé en la informació i en fa una interpretació per tal de decidir com classificar-la i què destacar-ne com a fet o fets més rellevant/s.¹¹

¹⁰ El terme 6W fa referència a les qüestions words de l'anglès "What? Who? When? How? Where? Why?". És un terme força usat en periodisme i, segons l'autor, es poden trobar esmentades com 5W (fent referència a "How?", que no conté "W" inicial).

¹¹ Per veure un exemple de notícia vegeu Annexos: 1.1 Exemple de notícia (*El Periódico digital*), pp. 1-2

8.2 Gèneres interpretatius o complementaris

En el gènere interpretatiu o complementari, a diferència de l'informatiu, el periodista si que intervé d'una forma més personal en el text, aportant-hi el seu propi punt de vista d'alguna manera o d'una altra.

8.2.1 L'informe periodístic i el reportatge documental

L'informe periodístic i el reportatge documental són gèneres periodístics que tenen com a objectiu bàsic desenvolupar un tema, normalment d'actualitat, a partir de dades o estadístiques científiques.

En aquest sentit, la feina del periodista consisteix en reunir dades i contextualitzar-les en una situació d'actualitat de manera que el lector de l'informe o el reportatge documental pugui interpretar les conseqüències del fet que s'està desenvolupant. Les dades i estadístiques són el fonament de les conclusions i interpretacions que el periodista fa dels fets o de la situació en qüestió. Així doncs, la importància de l'article recau en les dades. Aquesta tipologia d'articles es situen en un àmbit més científic, ja que el periodista fa les interpretacions i treu conclusions a partir d'unes dades objectives (considerant que els gràfics i les dades són reals).

Els informes normalment es troben en les parts especialitzades dels diaris (economia, esport o política). En són exemples els resultats d'una jornada electoral o estudis econòmics a partir d'indicadors com el PIB o l'IPC.

La importància tècnica de l'elaboració d'informes periodístics recau en l'obtenció de les dades, a vegades no publicades, de fonts fiables. Per altra banda, també cal que alhora de publicar-les apareguin només les dades necessàries per al lector i que estiguin presentats de forma entenedora perquè es puguin entendre. En aquest sentit la presentació de forma visual de les dades (esquemes i gràfics) tenen molta importància.¹²

¹² Per veure un exemple d'informe documental vegeu Annexos: *1.2 Exemple d'informe documental (El País)*, pp. 3-6.

8.2.2 La crònica

La crònica és el gènere periodístic que té com a objectiu d'aportar informació complementaria sobre alguns fets. Així doncs, generalment, la crònica s'utilitza després d'haver exposat la informació bàsica d'un fet per tal d'inserir-hi amb més profunditat. Tot i això també es pot utilitzar la crònica com a mitjà d'expressió de la informació bàsica d'un fet, substituint la notícia.

La crònica és el gènere propi dels corresponents¹³ i normalment també s'utilitza en temes especialitzats, com ara esports, literatura, ciència o política. Aquest fet es deu a que la crònica permet aprofundir amb tota mena de detalls que al cronista li semblen adequats sobre el tema.

Pel que fa a l'aspecte formal de la crònica, aquesta no va lligada a cap ordre ni esquema preestablert per uns criteris determinats, com és el cas de la notícia. Sovint, l'ordre narratiu de la crònica l'estableix el mateix redactor segons el contingut i la coherència del relat.

Segons el punt de vista narratiu, la crònica està escrita des d'una visió molt personal, que pot incloure figures retòriques i un llenguatge verbal, amb oracions més complexes en contrapartida del llenguatge nominal i simple de la notícia. La crònica també pot narrar rumors, anècdotes i experiències personals de l'autor sobre el tema que està tractant, així com adjectius amb fins interpretatius. Així doncs, la crònica és un gènere més personal, propi de cada periodista i, per tant, la firma dels articles escrits amb aquest gènere té una importància bàsica.

En conclusió es pot dir que aquest gènere periodístic ofereix una visió molt més subjectiva, que reflexa el punt de vista de l'autor, per tal de poder aprofundir en la informació.¹⁴

¹³ Els corresponents són periodistes especialitzats enviats en un indret geogràfic llunyà per tal de poder aportar informació en primera persona sobre els fets que hi succeeixen

¹⁴ Per veure un exemple de crònica vegeu *Annexos: 1.3 Exemple de crònica (El Mundo)*, pp. 7-8

8.2.3 El reportatge

El reportatge és un gènere que, com la crònica, pot ser tant informatiu com interpretatiu. El seu objectiu és aprofundir en un fet determinat per tal de poder-ne explicar les causes. Així doncs, el reportatge tracta sobre qualsevol tema susceptible de ser notícia per tal de descobrir-ne les causes. És el gènere del que se sol denominar com a “periodisme d’investigació”.

Per tal de poder aprofundir en un tema determinat, el reporter es basarà en la informació que ell mateix pugui extreure del lloc dels fets, dels protagonistes i dels testimonis. En aquest sentit, és un gènere més aviat narratiu i subjectiu, ja que el redactor d’un reportatge, que gaudeix de la confiança dels seus superiors i dels lectors, estableix vincles i relacions segons el que ell mateix pot investigar sobre els fets.

Tot i aquesta vessant més subjectiva, la forma escrita del reportatge és utilitzar les tècniques narratives necessàries per tal de poder destacar la causes o conseqüències d’un determinat fet més que els detalls informatius del fet en si. L’ús de figures retòriques, anècdotes o experiències personals no és adequat en el reportatge a no ser que exemplifiquin la informació complementària que s’està buscant.

Així doncs, el reportatge és un gènere d’investigació en el qual trobem un grau de subjectivitat i d’interpretació personal en quant a l’establiment de relacions de causa i conseqüència que el reporter fa segons el que ell mateix ha pogut investigar i conèixer. No es fa una interpretació pròpia dels fets, sinó dels elements que se’n desprenen. Es diferencia de la crònica en que el reportatge no va lligat necessàriament a una notícia prèvia i en que sol ser de major llargada i profunditat.¹⁵

8.3 Gèneres d’opinió

Els gèneres d’opinió són aquells que expressen de forma clara i argumentada la opinió de l’autor sobre un fet determinat. L’existència d’aquesta tipologia d’articles periodístics

¹⁵ Per veure un exemple de reportatge vegeu *Annexos: 1.4 Exemple de reportatge (La Vanguardia)* p. 10

en un diari recau en diversos motius que s'aniran tractant a mesura que es faci l'explicació més detallada en text.

8.3.1 L'editorial

L'editorial és un text d'opinió sobre algun fet que apareix en alguns diaris a fi de difondre aquella opinió o idea entre la població. L'editorial no sol anar firmat, la qual cosa significa que expressa l'opinió del diari conjunt o del seu director o editor, que sol ser qui el redacta.

En l'editorial, les informacions que s'hi aporten serveixen de fonament per les interpretacions i opinions posteriors que se'n fa. Existeixen editorials oberts o implícits, en els quals s'exposa una informació i s'analitza, però no se n'emet cap opinió concreta i es convida el lector a que hi reflexioni. Aquesta tipologia d'editorials solen explicar i desenvolupar-se segons uns fets determinats que han succeït. Per altra banda trobem editorials tancats, en els quals s'exposa una opinió ja formada i concreta sobre un fet. Aquests editorials tendeixen a ser de *tesis*: mostren una idea crítica o de defensa sovint en algun grup, institució o empresa.

Hi ha mitjans de comunicació escrits (com el diari Público) que no contenen editorial. Tanmateix, una gran part de diaris sí que l'inclouen entre les seves pàgines. L'editorial és un mitjà que permet al diari situar-se ideològicament i té capacitat per influir en la opinió pública degut al gran ressò que a vegades poden obtenir.¹⁶

8.3.2 Altres gèneres d'opinió

En els diaris solem trobar altres gèneres d'opinió, tanmateix tenen un caràcter molt més personal que els altres articles.

La **columna** és el gènere periodístic d'opinió en el qual un mateix periodista del diari fa un escrit d'opinió o comentari al llarg d'una o dues columnes. Els columnistes solen ser periodistes de prestigi i de confiança amb el director. Els seus escrits no tenen perquè seguir la línia ideològica del diari o del director, no obstant això, és normal que tampoc expressin opinions oposades. En una columna s'intenta fer referències a diversos

¹⁶ Per veure un exemple d'editorial vegeu *Annexos: 1.5 Exemple d'editorial (La Vanguardia)*, p 10.

temes i relacionar-los entre ells de forma interpretativa. Formalment trobem moltes tipologies de columnes, com ara comentaris d'actualitat, sàtires o escrits més literaris i de reflexió. Molts mitjans de comunicació espanyols tenen com a característica la influència que exerceixen els seus columnistes, que gaudeixen d'un gran prestigi entre els lectors.¹⁷

Per altra banda trobem els **articles d'opinió** pròpiament dits. Són comentaris sobre un tema d'actualitat escrits, normalment, per col·laboradors externs al diari i que destaquen per ser especialistes del tema que exposen o per la seva destresa literària. En els articles normalment només es tracta una sola temàtica, la qual es desenvolupa i l'autor en dona la opinió al llarg del text. L'article d'opinió requereix una gran capacitat tècnica i literària per tal de poder arribar al lector i transmetre-li la opinió pròpia.¹⁸

Per altra banda també trobem la **crítica**, en la qual s'expressen opinions sobre algun fet públic en forma de crònica breu. També podem trobar als diaris crítiques literàries, cinematogràfiques, televisives o crítiques que englobin altres camps.

Les columnes i els articles d'opinió tenen com a funció obrir la ideologia del mitjà i fer-lo més plural.

8.4 Paràmetres d'objectivitat

Els següents paràmetres són una síntesi de les característiques que hauria de tenir una notícia per tal de poder ser considerada "objectiva". Estan extrets de la versió de Salvador Alsus del "polígon màgic" de qualitat periodística d'Stephan Russ-Mohl que apareix al llibre de Salvador Alsus *Ètica i periodisme*¹⁹.

Paràmetres d'Objectivitat:

- **Precisió factual:** Exposició clara dels fets amb tota la informació bàsica, sense falta d'informació que pugui causar males interpretacions.

¹⁷ Per veure un exemple de columna vegeu *Annexos: 1.6 Exemple de columna (La Vanguardia)*, p. 11.

¹⁸ Per veure un exemple d'article d'opinió vegeu *Annexos: 1.7 Exemple d'article d'opinió (La Vanguardia)*, p. 12.

¹⁹ *Annexos: 2. Polígon "màgic" de qualitat periodística*, p. 13

- **Adequació als nous valors:** El periodista, si ha d'emetre algun judici o interpretació, es considerarà objectiu si adopta un punt de vista que accepti allò que socialment està acceptat, com pot ser la no-violència o el respecte i la tolerància envers altres idees o cultures.
- **Equitat, imparcialitat:** El periodista ha d'adaptar-se a un punt de vista neutre, sense posicionar-se en el conflicte i donant la mateixa importància a tots els punts de vista (testimonis i protagonistes dels fets).
- **Documentació:** El periodista ha d'estar completament informat sobre el fet per tal de poder-lo entendre i explicar-lo, sense falta d'informació o formació que pugui perjudicar el punt de vista neutral.
- **Varietat de perspectives:** En una notícia s'han de tractar diversos punts de vista, citar i contrastar les informacions dels diversos protagonistes.
- **Separació de fets i opinions:** En els gèneres interpretatius i d'opinió, ha de quedar clarament delimitada la separació entre els fets ocorreguts i la opinió de l'autor o dels testimonis i protagonistes entrevistats.
- **Identitat de les fonts:** [en el polígon original aquest paràmetre apareixia a l'apartat "transparència", però s'ha decidit incloure'l com a objectivitat perquè apareix a molts codis deontològics de periodistes]. Consisteix en poder verificar i fonamentar les fonts d'informació dels fets.

La majoria d'aquests paràmetres estan basats en codis deontològics de periodistes i llibres d'estil. Per exemple, els dos primers punts del codi deontològic del Col·legi de Periodistes de Catalunya²⁰ són:

"1- Observar sempre una clara distinció entre els fets i opinions o interpretacions, evitant tota confusió o distorsió deliberada d'ambdues coses, així com la difusió de conjectures i rumors com si es tractés de fet.

2-Difondre únicament informacions fonamentades, evitant en tot cas afirmacions o dades imprecises i sense base suficient que puguin lesionar o menysprear la dignitat de les persones i provocar dany o descrèdit injustificat a institucions i entitats públiques i privades, així com la utilització d'expressions o qualificatius injuriosos."

²⁰ Annexos 3. Codi deontològic del Col·legi de Periodistes de Catalunya, p. 13

Un altre exemple el trobem al llibre d'estil de l'ABC, on és diu que “*deberà separar-se escrupolosamente la información de la opinión*”²¹ i el diari el país afirma que “*el periodista transmite a los lectores noticias y se abstiene de incluir en ellas sus opiniones personales*”²².

El mateix passa en el punt 6.2 del llibre d'estil de la Vanguardia²³:

“La imparcialidad, la neutralidad y la hornadez en el tratamiento de las noticias e nformaciones es una característica fundamental de La Vanguardia. La tendenciosidad está totalmente reñida con nuestra tradición profesional independiente. Cuando se escribe acerca de determinadas materias opinables, el informador debe dejar a un lado sus ideas y preferencias personales. [...]”

Així doncs, aquests paràmetres són una bona síntesi del que la majoria de mitjans i periodistes entenen com a objectivitat, element indispensable en la elaboració de notícies.

Seguidament s'emprarà aquesta informació teòrica sobre els diferents gèneres periodístics, així com el paràmetres del polígon per a l'anàlisi pràctic d'articles periodístics de manera que es pugui determinar quins compleixen en millor mesura aquesta objectivitat i segueixen la teoria i quins no.

²¹ ABC, 1993, p., 49. Original extret de *Les trampes dels periodistes* (citat a la Bibliografia)

²² El País, 1990, pp. 16-17. Original extret de *Les trampes dels periodistes*.

²³ Original extret de *Les trampes dels periodistes*.

9. Anàlisi pràctic d'articles

Aquesta anàlisi consisteix en comentar les notícies i articles diversos que s'han anat recollint durant un temps determinat sobre un tres fets concrets. Els fets en qüestió són:

- Protestes estudiantils contra l'aplicació de l'EEES (del 18 de març al 27 de març).
- Les consultes populars no vinculants sobre la independència de Catalunya. (Del 13 de setembre al 14 de desembre).
- L'Editorial conjunt dels diaris catalans en defensa de l'Estatut "La dignitat de Catalunya (26 de novembre a 27 de novembre).

Aquests comentaris i comparacions d'articles serviran per constatar si es compleix la teoria de la independència i imparcialitat del periodisme o no.

9.1 Articles sobre les protestes contra l'EEES

9.1.1 Cronologia dels fets

Aquests articles tracten fets ocorreguts des del 18 fins al 26 de març de 2009, durant el transcurs del qual van haver-hi diversos fets relacionats amb les protestes contra l'Espai Europeu d'Educació Superior (EEES o procés de Bolonya).

Els fets principals que es tracten en els articles analitzats són:

Dimecres, 18 de març a la matinada: desallotjament per part dels Mossos d'Esquadra de l'edifici històric de la UB ocupat per estudiants anti-Bolonya des de feia 4 mesos. Van haver-hi disturbis i altercats.

Dimecres, 18 de març a la tarda: manifestació estudiantil per protestar contra els fets ocorreguts al matí. Els Mossos d'Esquadra van carregar contra els estudiants.

Dijous, 19 de març: vaga de professors i estudiants contra la LEC. Alguns estudiants universitaris es van afegir a la protesta i van tirar objectes als Mossos d'Esquadra.

Dijous, 26 de març al matí: vaga universitària convocada contra el procés de Bolonya

Dijous, 26 de març al vespre: manifestació estudiantil contra l'actuació dels Mossos el dia 18 de març i contra l'EEES.

9.1.2 Posicionament de les parts implicades

El principal grup opositor a l'EEES i que ha organitzat les protestes és el col·lectiu d'estudiants universitaris, mobilitzats generalment en assemblees d'estudiants o sindicats d'ideologia general d'esquerres, en són exemples el Sindicat d'Estudiants dels Països Catalans (SEPC) i les diverses assemblees d'estudiants de cada facultat que es va organitzar. També hi ha l'existència de l'Assemblea PAS – PDI Universitats Públiques Catalanes, que és un col·lectiu de professorat i altre personal no docent de les universitats públiques catalanes que es va posicionar en contra de Bolonya²⁴. Els punts que les més criticats sobre l'EEES per part de les plataformes anti-Bolonya –i que en aquest treball no s'analitzaran si són certs o no- són que es tracta d'un procés neoliberal, que privatitza les universitats en detreniment de les classes més baixes o mitjanes de la població, que s'inculquen als estudiants valors per tal d'encarar-los cap a un futur laboral en comptes de inculcar-los un esperit crític i també que desafavoreix l'ús del català a les universitats²⁵. Així doncs, podem identificar el col·lectiu anti-Bolonya com a ideològicament de la esquerra política i antiglobalitzador.

Cap dels partits polítics amb representació al Parlament o al Congrés dels Diputats es va posicionar totalment en contra de l'aplicació del pla. El Partit Popular ha criticat sovint com s'està duent a terme la implantació de la reforma universitària europea al PSOE, però ells mateixos afirmen que *"el PP apoya Bolonia, pero no apoya lo que ustedes [el govern espanyol] están haciendo con Bolonia"*²⁶. La resta de partits polítics majoritaris com el Partit Socialista, Esquerra Republicana, Convergència i Unió i Iniciativa Vers són els promotors polítics de la reforma i hi estan totalment a favor. També en són promotors la majoria de rectors de les universitats espanyoles, així com altres membres directius dels centres.

9.1.3 Avui

El diari Avui sintetitzava els fets ocorreguts el dia 18 de març a la matinada i durant el matí amb el titular *"Desallotjament i batussa"*²⁷. La notícia fa un relat temporal dels fets. En global, es tracta d'una notícia que respecta els paràmetres d'objectivitat i que

²⁴ Annexos: 4.1.1 Manifest Assemblea PDI-PAS Universitats Públiques, pp. 17-19

²⁵ Annexos: 4.1.2 Manifest del SEPC, p. 16.

²⁶ Annexos: 4.1.3 Comunicat de premsa del Partit Popular, p. 20

²⁷ Annexos: 4.2.1 Desallotjament i batussa, pp. 21-22

ofereix diversos punts de vista. Tanmateix la notícia justifica obertament l'elecció del rector d'ordenar el desallotjament:

“La pressió a què estava sotmès el rector, tant dins com fora de la universitat, els recents desallotjaments d'estudiants (en tots els casos grups molt minoritaris) al campus de la Ciutadella de la UPF, i el convenciment que el diàleg que sempre havia defensat Ramírez, tal com va admetre ahir ell mateix, en les actuals condicions d'ocupació “no portava en lloc”, feien imminent el desallotjament.”

El mateix dia, el diari publicava un article d'opinió personal de Salvador Cot, director d'edicions del mitjà, titulat *“Això és tot el que saben fer?”*²⁸. En l'article, Cot critica l'actuació dels Mossos d'Esquadra que, segons ell, va convertir Barcelona en una batalla campal. De la resta de fets se'n manté al marge.

Per altra banda, el diari no fa cap referència a la manifestació convocada a última hora el mateix dia 18 al vespre per tal de protestar contra el desallotjament. Tan sols s'hi fa referència en l'edició del 20 de març a l'article amb el titular *“Els anti-Bolonya ataquen Palau amb globus plens de pintura”*²⁹ on es citen els Mossos d'Esquadra comparant les actuacions dels estudiants de dimecres i les de dijous i justifiquen les accions del dia 18 de març al vespre. Tanmateix es tracta només d'una citació, el diari no ha publicat en cap moment cap article parlant del dia 18 de març al vespre, cosa que es podria considerar o falta de documentació o omissió dels fets, ja que la resta de diaris sí que en van fer ressò.

En un altre editorial titulat *“La insostenible gestió dels Mossos”*³⁰ publicat el dia 21 de març, el diari criticava l'actuació de la policia i la gestió del cos que es feia des del govern.

El dia 27 de gener, l'Avui destacava a la portada la manifestació estudiantil del dia anterior amb el titular *“Els estudiants burlen els Mossos”*³¹. També a la portada es feia una síntesi de la vaga i de la manifestació per separat. La notícia i posterior crònica que va publicar el diari sobre la manifestació duia com a titular *“Manifestació a la*

²⁸ Annexos: 4.2.2 Això és tot el que saben fer?, p. 22

²⁹ Annexos: 4.2.3 Els anti-Bolonya ataquen el Papau amb globus plens de pintura, p. 23

³⁰ Annexos: 4.2.4 La insostenible gestió dels Mossos, p. 24

³¹ Annexos: 4.2.5 Els estudiants burlen els Mossos, p. 25

*contra*³² i segueix els paràmetres d'objectivitat. L'article destaca que va ser un recorregut sense accidents, però amb moments de tensió. També destaca l'*"esbrincada a la seu d'ERC"* que van protagonitzar els manifestants. La crònica es manté força neutre en els fets.

En la mateixa edició del diari, l'editorial *"És hora de parlar sobre Bolonya"*³³ feia ressò del tema. Es tracta d'un editorial implícit, que posa en dubte, per una banda, la legitimitat d'uns pocs estudiants de paraitzar les universitats per la força (basant-se en les accions dutes a terme per alguns piquets durant la vaga del mateix 26 de març) i, per l'altra, si el procés de Bolonya ha estat prou debatut i convida a reflexionar-hi.

En general, el diari es manté seguint els paràmetres d'objectivitat amb força rigor, i destaca, en els fets del dia 18, l'actuació policial, i en els del dia 26, l'esquiva que els estudiants van protagonitzar. Tanmateix, la falta d'informació de la manifestació de dimecres dia 18 a la tarda, que va ser prou significativa, és un interrogant que caldria respondre. En general el diari es manté neutre als fets, i critica la gestió policial basant-se molt en les agressions als periodistes.

9.1.4 El Periodico

El mateix 19 de març de 2009 a la matinada, l'edició digital de El Periódico publicava una notícia narrat els fets. El titular de l'article *"Punt final a quatre mesos de tancada"*³⁴ tan sols anuncia el desallotjament de la matinada, mentre que el subtítol *"L'enfrontament d'aquesta nit entre estudiants i mossos deixa una vintena de ferits i diversos detinguts"* fa referència a les conseqüències de la manifestació de la tarda. Es qualifica la intervenció policial com a *"indiscriminada"* i també es destaquen les lesions als periodistes. No sembla que l'article mostri cap opinió concreta sobre els fets. La notícia no publica, segurament per la falta de temps³⁵, l'opinió de les parts implicades ni en fa cap citació, es limita a retratar els fets.

L'endemà, dia 19, el diari va publicar un editorial titulat *"Desallotjament inevitable, però mal fet"*³⁶. En l'editorial s'expressa una opinió força formada, on es critica el col·lectiu d'estudiants anti-Bolonya i les seves actuacions, però on també es critica l'actuació *"excessiva"* i amb *"errors estratègics"* dels Mossos d'Esquadra.

³² Annexos: 4.2.6 Manifestació a la contra, p. 26

³³ Annexos: 4.2.7 És hora de parlar sobre Bolonya, p. 27

³⁴ Annexos: 4.3.1 Punt final a quatre mesos de tancada, pp. 28-30

³⁵ La notícia es va publicar a les 00:43h

³⁶ Annexos: 4.3.2 Desallotjament inevitable, però mal fet, pp. 30-31

En canvi, el 27 de març el diari va publicar un article amb el titular *“Els anti-Bolonya mostren la seva força i els Mossos la seva professionalitat”*³⁷. La notícia relata els fets ocorreguts durant la manifestació i, a mesura que l'article aprofundeix, adopta l'estil de la crònica, perdent objectivitat i emetent una valoració dels fets, fallant al paràmetre d'equitat i imparcialitat i també al de la separació de fets i opinions, ja que en l'article es qualifica la manifestació de ser *“un èxit”* per *“l'enorme assistència”* i perquè els estudiants van ser *“capaços de gestionar ells mateixos una manifestació pacífica i sense incidents”*. En el mateix article també es critica l'actuació d'un grupuscule de violents amb apel·latius com ara *“assedegats de bronca”*. Tanmateix, aquestes interpretacions podrien ser enteses com una adequació als nous valors, on es valora el pacifisme de la marxa. Sigui com sigui, es tracta d'un posicionament del periodista.

Per altra banda, també es va publicar un editorial titulat *“Els estudiants protesten en pau”*³⁸. És un editorial amb una opinió formada sobre la manifestació, considerada positivament. Tanmateix, l'editorial es centra en criticar les actuacions d'alguns estudiants durant la vaga del matí, i assenyala que alguns estudiants *“semblen voler viure el seu particular Maig del 68 al segle XXI”*.

En conjunt, les interpretacions i les notícies que expressa El Periódico, en un primer moment critiquen l'actuació policial, però valoren positivament la seva eficiència en la actuació del dia 26. Per altra banda, els articles predisposen bastant en contra dels estudiants, sobretot en els editorials, on són força criticats, fins hi tot després de la manifestació pacífica del 26 de març. Així doncs, el diari es posiciona, i ho fa –més que a favor del procés– en contra dels estudiants, de la banda dels polítics, empresaris i professors a favor de Bolonya.

9.1.5 La Vanguardia

La Vanguardia també destacava el 19 de març el desallotjament de la universitat a la portada amb el titular *“El desalojo de la Universidad complica la huelga educativa”*³⁹. El titular de la crònica és *“La Batalla de Bolonia”*⁴⁰, fent ressò dels incidents i el conflicte. Al subtítol (*“Un niño de 10 años, viandantes y periodistas, heridos tras las cargas del desalojo de la UB”*) es destaquen els cops que van rebre durant la actuació policial persones que no tenien res a veure amb la protesta. En cap moment es parla, als titulars, dels estudiants. Al cos de la notícia, es qualifiquen els incidents de *“graves”* al

³⁷ Annexos: 4.3.3 *Els anti-Bolonya mostren la seva força i els Mossos la seva professionalitat*, pp. 31-32

³⁸ Annexos: 4.3.4: *Els estudiants protesten en pau*, pp. 32-33

³⁹ Annexos: 4.4.1 *El desalojo de la Universidad complica la huelga educativa*, p. 34

⁴⁰ Annexos: 4.4.2 *La Batalla de Bolonia*, p. 35-36

matí i *“mucho peores”* a la tarda. Tanmateix, La Vanguardia segueix destacant les agressions que van rebre periodistes i vianants per part de la policia. També es cita el director general dels Mossos d'Esquadra donant explicacions. Per altra banda, es diu que, degut a aquests fets (el desallotjament i les càrregues policials) , *“el dialogo se ha puesto más difícil que nunca”*. En la notícia es parla dels estudiants que volien fer classe i no van poder i també es cita a Manel Delgado, catedràtic de la universitat que va recolzar el moviment estudiantil. Tanmateix, a la crònica, tot el que s'explica dels estudiants agredits és que:

“Algunos de los estudiantes explicaron que la acción fue “desproporcionada” y que personas que nada tenían que ver con la protesta también recibieron golpes. Según los testigos, algunos estudiantes lanzaron botellas y sillas de los bares de alrededor a los Mossos “para defenderse”.”

En la mateixa pàgina del diari, hi ha una doble columna de Núria Escur, titulada *“¿Desalojo okupa o universitario?”*⁴¹ i amb el subtítol preestablert de *“El mirador”*. Es tracta més d'una crònica totalment personal que no pas d'una columna d'opinió. Tal i com expressa el títol de l'article, Escur critica els estudiants que van ser desallotjats a partir de la seva aparença estètica:

“Visto desde la calle, esto parece más el desalojo de una casa okupa que el de una universidad en rebeldía. Sale la última chica que quedó enrocada en el interior, falda hasta los pies y aspecto propio de quien lleva allí dentro más de tres meses. La sostienen del brazo dos compañeras.”

Amb aquests comentaris, Escur dóna a entendre que es tracta més d'un moviment antisistema que no pas estudiantil, de manera que es desacredita la opinió dels estudiants. Cal destacar el sentit despectiu que es sol donar a la paraula “okupa”.

En l'article també es citen frases dels estudiants i informacions donades pels Mossos d'Esquadra. Aquesta crònica, tot i que queda apartada de la notícia informativa, interfereix en la informació donant un punt de vista molt concret dels fets just al costat de la informació. Qui llegeix la notícia, també llegeix l'article d'Escrur i, per tant, la seva opinió personal –que, tot i que no s'indica clarament, apareix implícita en el text-. Es tracta d'una falta de separació de fets i opinions.

⁴¹ Annexos: 4.4.3: ¿Desalojo okupa o universitario?, p. 37

En la pàgina següent hi ha un altre article, en aquest cas més d'opinió titulat "*Bolonia no puede salir low cost*"⁴², escrit per Josep Playà i amb el subtítol de "*Análisis*". Aquest article no es tan crític amb els estudiants i fa una reflexió general sobre si s'ha parlat prou sobre el pla Bolonia i sobre el finançament i el tipus d'implantació que hauria de tenir.

Finalment, un últim article, en forma de crònica, fa un repàs de les excuses i explicacions que dona el director general dels Mossos d'Esquadra, Rafael Olmos, a l'actuació policial del dimecres 18 de maig. Aquest article porta el titular de "*Dónde dije digo, digo Diego*"⁴³ i l'avantítol de "*El director de los Mossos d'Esquadra justifica primero las cargas y luego las lamenta*". Es tracta d'un article crític (com es pot veure al titular) amb l'actuació dels Mossos. El mitjà segurament va optar per aquesta dura crítica al cos de policia pel fet que dos dels periodistes agredits durant el conflicte treballaven a *La Vanguardia*, (tal i com s'informa en la notícia inicial).

En general, estem davant d'uns articles que critiquen l'actuació de la policia basant-se, sobretot, en les càrregues contra periodistes i vianants. Tanmateix, hi manca el punt de vista dels estudiants, que passen en un segon pla en la notícia. Cal destacar que trobem un article d'opinió i una crònica molt personal al costat dels articles informatius, cosa que falta a la objectivitat i que sembla posicionar el diari a favor del desallotjament i del procés de Bolonya.

Pel que fa als fets del dia 26 de març, el diari destaca a la portada que "*Los universitarios dejan en minoría a los huelguistas contrarios a Bolonia*"⁴⁴ fent referència a la vaga del matí. El subtítol parla sobre la manifestació del vespre i parla d'una participació de 5.000 estudiants. La crònica de l'interior del diari de la jornada apareix sota el titular "*La mayoría se impone en el aula*"⁴⁵ seguit del subtítol "*Una minoría secunda la huelga de los anti-Bolonia en un día que se cierra con una marcha sin incidentes*". Així doncs, el diari fa referència a la jornada de vaga, que va ser minoritària i en el subtítol es pot veure la interpretació de que la majoria d'estudiants deixa de banda els anti-Bolonya. Aquí es pot veure com el diari es posiciona en contra els estudiants mobilitzats. Al llarg de l'article es repassa la jornada de vaga en les diferents facultats i universitats. El diari deixa en un segon pla la manifestació del vespre, a la qual hi dedica una notícia breu a la pàgina següent titulada "*Manifestación*".

⁴² Annexos: 4.4.4 *Bolonia no puede salir low cost*, p. 38.

⁴³ Annexos: 4.4.5 *Donde dije digo digo Diego*, p. 38

⁴⁴ Annexos: 4.4.6 *Los universitarios dejan en minoría a los huelguistas contrarios a Bolonia*, p. 39

⁴⁵ Annexos: 4.4.8 *La mayoría se impone en el aula*, pp. 40-41

*sin altercados*⁴⁶ on cal destacar que només es donen les xifres de participació de la policia (5.000 estudiants), fallant a la documentació i varietat de perspectives. A la mateixa pàgina trobem un petit reportatge titulat “¿Que ha hecho Bolonia para merecer esto?”⁴⁷, on es tracten diversos dels punts qüestionats de l'EEES des del punt de vista dels que estan a favor i des del punt de vista dels que estan en contra. De nou, trobem en la mateixa pàgina un article d'opinió de Núria Escur titulat “Diálogo de sordos”⁴⁸ on es parla dels professors que han recolzat les protestes estudiantils durant els últims dies. Pel que fa a l'actuació policial, no se'n diu res, s'hi ha perdut l'interès.

Per tant, *La Vanguardia* fa una interpretació molt concreta dels fets i es dóna més importància a la vaga -que va tenir un desenvolupament més aviat negatiu pel moviment anti-Bolonya- per sobre de la manifestació -que va tenir molt més ressò en altres mitjans i conseqüències molt positives pels estudiants-.

En global, de les lectures del diari *La Vanguardia* sobre el procés de Bolonya s'entreveu una deslegitimització dels estudiants que hi estan en contra, ja que sovint hi falta el seu punt de vista i, quan s'hi fa referència, es parla només dels actes negatius o violents. També es pot deduir que el diari es posiciona a favor del procés i, per tant, de les classes polítiques, econòmiques i dirigents.

9.1.6 El País

En l'edició digital del diari El País, el titular (“Batalla campal en Barcelona tras el desalojo de los encerrados en la UB”⁴⁹) abordava els fets de forma imparcial. El subtítol fa referència als resultats del conflicte “Decenas de heridos y contusionados en los enfrentamientos con los Mossos” i en el cos de la notícia es fa un seguiment dels incidents del vespre i, en menor mesura, dels del matí. Es destaca l'actuació dels Mossos contra els estudiants, però també s'assenyalen els estudiants com a origen del conflicte:

“Los jóvenes buscaban guerra y la encontraron [...]”.

També es desacredita la protesta a partir de l'aparença física d'alguns dels protestants:

⁴⁶ Annexos: 4.4.7 Manifestación sin altercados, p. 39

⁴⁷ Annexos: 4.4.10 ¿Qué ha hecho Bolonia para merecer esto?, p. 42

⁴⁸ Annexos: 4.4.9 Diálogo de sordos, p. 41

⁴⁹ Annexos: 4.5.1 Batalla campal en Barcelona tras el desalojo de los encerrados a la UB, pp. 43-44

“No fue una manifestación exclusiva de universitarios contrarios al proceso de Bolnia; se apuntaron personas de toda clase de movimientos sociales, además de okupas, activistas antisistema y redskins”

En aquest sentit, es tracta d'una interpretació i d'un judici personal a causa de les aparences estètiques dels estudiants, ja que no es pot constatar, a simple vista - independentment de la forma de vestir- si una persona és universitari o no. En tot cas, faltaria alguna font o argument que justifiqués aquest fet.

Pel que fa a la notícia que parla sobre la manifestació del dia 26 (*“Los anti-Bolonia colapsan Barcelona en su marcha contra los Mossos”*⁵⁰), es mou dins dels paràmetres ètics i d'objectivitat, tot i que el titular desperta confusió i desinformació⁵¹. A més a més, les xifres que es donen són les difoses pels Mossos d'Esquadra (5.000 participants) i no estan contrastades. La notícia no aprofundeix sobre la vaga del matí, deixant-la en un segon pla.

En conclusió, podem dir que El País ofereix una visió que més aviat s'acosta a la crítica del moviment estudiantil que, per exemple, als Mossos. Tanmateix, és una visió força imparcial.

9.1.7 El Mundo

En l'edició catalana de el diari El Mundo es resumien els fets del 18 de març amb el titular *“Batalla campal en el Eixample por el desalojo de la UB”*⁵². El subtítol aporta més informació a la notícia: *“Más de 50 heridos entre estudiantes, manifestantes y Mossos tras las cargas policiales que se sucedieron todo el día”*. El diari fa una crònica temporal mantenint-se imparcial durant el text.

Tanmateix, destaca una columna de Ana Tortajada publicada el 27 de març titulada *“¿Necesitamos gobernantes?”*⁵³. En l'article es fa referència als conflictes que les protestes contra l'EEES que hi van haver-hi durant els últims dies. També es fa referència a la vaga de fam de l'estudiant Tomàs Sayes. La columnista relaciona tots aquests episodis amb la crisi per tal de posar en dubte el paper que fan els actuals governants. Cal destacar que és un dels pocs articles de mitjans majoritaris que ha fet

⁵⁰ Annexos: 4.5.2 *Los anti-Bolonia colapsan Barcelona en su marcha contra los Mossos*, p. 45

⁵¹ El terme “contra los Mossos” pot induir a pensar en una manifestació de caràcter violent.

⁵² Annexos: 4.6.1 *Batalla campal en el Eixample por el desalojo de la UB*, pp. 46-47.

⁵³ Annexos: 4.6.2 *¿Necesitamos gobernantes?*, pp. 47-48.

referència a la vaga de fam de l'estudiant Tomàs Sayes i que s'ha posicionat més o menys a favor dels estudiants.

El mateix dia dues cròniques feien un repàs de la jornada. La que parla de la manifestació de la tarda porta com a titular *“Una marcha de 10.000 estudiantes burla los Mossos i paraliza BCN”*⁵⁴ i es força informativa. Per altra banda, el diari també va publicar una crònica molt més interpretativa, anecdòtica i personal titulada *“Trabajan, votan, se mueven”*⁵⁵, on la periodista Lluïcia Ramis parla amb diversos estudiants participants del moviment moments abans de la manifestació per tal d'exposar el seu punt de vista. També és un dels pocs articles que parla i exposa de forma tant directa el punt de vista dels estudiants, normalment deixat en segon pla pels altres mitjans.

A simple vista sorprèn la visió de El Mundo, més a favor dels estudiants que de les altres parts implicades. Tanmateix, la seva posició recorda a la posició del PP sobre aquest tema i es pot deduir (tot i que caldrà comprovar-ho) que el posicionament a favor del moviment anti-Bolonya és per tal de poder criticar els governants i les classes dirigents, així com el funcionament de la política catalana en general.

9.1.8 ABC

El dia 19 de març el diari ABC encapçalava els fets ocorreguts amb el titular *“Batalla campal en Barcelona tras el desalojo de los anti-Bolonia”*⁵⁶. El subtítol que el segueix és *“Seis detenidos y veinte heridos, entre ellos un niño de diez años, balance de una jornada de enfrentamientos con la Policía / Las cargas alcanzaron los periodistas”*. Al cos de la notícia s'exposen els fets. És interessant destacar que tan sols es dediquen les últimes línies a parlar sobre la manifestació del vespre.

Pel que fa a la manifestació del dia 26 de març, el diari destaca al titular *“Nueva manifestación anti-Bolonia marcada por el descontrol”*⁵⁷. El subtítol de la notícia és *“El cambio de itinerario de la protesta, que estaba considerada de alto riesgo por los incidentes de la semana pasada, desconcertó a los responsables policiales.”* Així doncs, el diari fa ressò de que la manifestació hagués pogut acabar malament per la falta de control, criticant d'aquesta manera la falta de previsió dels Mossos.

⁵⁴ Annexos: 4.6.3 *Una marcha de 10000 estudiantes burla los Mossos y colpasa BCN*, pp. 48-50

⁵⁵ Annexos: 4.6.4 *Trabajan, votan, se mueven*, pp. 50-52

⁵⁶ Annexos: 4.7.1 *Batalla campal en el Eixample por el desalojo de la UB*, pp. 46-47

⁵⁷ Annexos: 4.7.2 *Nueva manifestación anti-Bolonia marcada por el descontrol*, p. 54

En general es pot veure com el diari ABC adopta una posició molt crítica envers els estudiants -ja que s'espera d'ells una reacció violenta- i dels dirigents i la policia, que, segons el diari, no han sabut controlar la situació.

9.1.9 VilaWeb

Pel que fa al portal informatiu digital independent VilaWeb, la notícia porta el titular de *“Les dures càrregues de la policia contra grups d'estudiants al centre de Barcelona deixen una cinquantena de ferits”*⁵⁸. El portal també destaca que l'actuació dels Mossos fa ferir a vianants i periodistes (entre els quals, un de VilaWeb). Al llarg de l'article, es qualifica el desallotjament de *“violent”* i es fa un llarg repàs als diversos successos del dia: el suport del professorat, les càrregues del matí i de la manifestació del vespre i les ocupacions a d'altres facultats.

La notícia de la manifestació del dia 26 de març apareix encapçalada per el titular *“Els estudiants burlen els Mossos canviant el recorregut de la manifestació contra Bolonya”*⁵⁹ i es destaca en el subtítol *El “gran èxit de convocatòria amb milers de manifestants.”*

En general, VilaWeb es situa en un punt de vista neutre, però que tendeix cap a criticar els desallotjaments i les actuacions policials, cosa que pot venir justificada per l'agressió que va rebre el periodista del portal.

9.1.10 Síntesis

Els articles que parlen sobre els fets del dia 18 tendeixen a criticar força l'actuació de la policia autonòmica. Per altra banda, alguns mitjans, com ara La Vanguardia o l'ABC, expliquen els fets del dia 26 centrant-se en la vaga, de manera que es mostra una part negativa del moviment opositor al procés, mentre que uns altres (Avui, El Periódico, El Mundo, El País, VilaWeb) es centren més en la manifestació del vespre.

En general, en aquests articles, es pot constatar que hi han moltes maneres d'enfocar els fets i de destacar-los, i que depèn de com s'enfoquin s'estarà donant més validesa a una part dels implicats que a una altra.

⁵⁸ Annexos: 4.8.1 *Les dures càrregues de la policia contra grups d'estudiants al centre de Barcelona deixen una cinquantena de ferits*, pp. 55-56

⁵⁹ Annexos: 4.8.2 *Els estudiants burlen els Mossos canviant el recorregut de la manifestació contra Bolonya.*, pp 57-58.

Es pot veure que el diari Avui i VilaWeb es mantenen en un punt força neutre. La Vanguardia, El Periódico i El País critiquen força l'actuació estudiantil. Els punts de vista del diari El Mundo i l'ABC enfoquen la notícia de manera diferent entre ells, però es pot entreveure que l'objectiu és criticar al govern i els dirigents de la situació. És interessant constatar també que tots els diaris parlen, poc o molt, dels fets i que van tenir força ressò mediàtic.

9.2 Articles sobre les consultes per la independència de Catalunya

9.2.1 Cronologia dels fets

Aquests articles parlen sobre els referèndums populars sobre la independència de Catalunya. Aquests referèndums, organitzats per entitats que no són part de cap partit polític, no eren vinculants.

Els articles són des del dia 13 de setembre de 2009, dia en que es va fer el primer referèndum a Arenys de Munt, fins el dia 14 de desembre. L'ordre cronològic dels fets més destacats és:

13 de setembre de 2009: Referèndum (no vinculant) sobre la independència de Catalunya a Arenys de Munt.

12 de desembre: Referèndum a Sant Jaume de Frontanyà.

13 de desembre: Referèndums a 166 municipis de Catalunya.

També és interessant saber, per tal de poder entendre millor els articles, que hi haurà (si no canvien les previsions) nous referèndums a altres municipis el dia 28 de febrer i el 25 d'abril. Aquesta última data serà d'especial interès mediàtic, ja que ciutats com Barcelona, Manresa, Lleida o Granollers celebraran la consulta.

9.2.2 Posicionament de les parts implicades

Al tractar-se d'un fet polític, les parts implicades són els diversos partits polítics, així com altres organitzacions de caràcter polític.

Els principals polítics que van recolzar la proposta van ser Convergència i Unió (CiU), les Candidatures d'Unitat Popular (CUP) i Esquerra Republicana de Catalunya (ERC). Els Partit Socialista de Catalunya (PSC) se'n va mantenir bastant al marge, com també ho va fer el PSOE, tot i que els dos grups polítics estan en contra de les consultes. Els

principals opositors directes van ser el Partit Popular, Ciutadans i altres grups polítics nacionalistes espanyols com ara la Falange-JONS.

9.2.3 Avui

El mateix 13 de setembre el diari Avui publicava una notícia titulada *“Pendants d’Arenys”*⁶⁰ on el diari fa un repàs dels esdeveniments que han fet que hi hagi una gran expectació per veure com es desenvolupen els fets. L’endemà de la consulta, la crònica publicada portava com a titular *“Lliçó de democràcia a Arenys”*⁶¹. Ja en el titular es pot veure un posicionament del diari que valora positivament la consulta, cosa que es repeteix dins del cos del text amb interpretacions com:

“[...] Arenys de Munt va viure ahir la jornada com un autèntic clam sobiranista i una lliçó de democràcia.”

Pel que fa a les consultes del 13 de desembre, el procés es repeteix. El diari publicava el mateix dia la portada el titular *“564 urnes per omplir”*⁶² i feia ressò de la importància mediàtica dels referèndums. De tot plegat, el diari en fa una interpretació molt positiva, on també hi apareixen diversos articles d’opinió, com el de Salvador Cot (*“Voteu no!”*⁶³), cridant a la participació, o l’editorial *“Consultar no és ofendre”* on s’expressa que el poble de Catalunya vol tenir el dret de decidir.

L’endemà de les consultes (14 de desembre), el diari va publicar a la portada el titular *“Un sí que és un prou”*⁶⁴, on es destaca per sobre de tot que el “sí” va ser majoria al referèndum. A la portada també hi apareixen dos subtítols on es fa una valoració molt positiva dels fets:

“URNES: Milers d’electors participen en la consulta en un clima reivindicatiu que dóna força al sobiranisme”

“ÈXIT: La comarca d’Osona guanya en participació i el 96 per cent dels seus votants aposten per la independència”

Cal constatar que el diari interpreta positivament la participació, i dóna molta més importància als resultats a favor del “sí” que no pas al nombre de votants. D’aquesta manera, el diari tendeix en interpretar la consulta com un èxit.

⁶⁰ Annexos: 5.1.1 *Pendants d’Arenys*, pp.59-60.

⁶¹ Annexos: 5.1.12 *Lliçó de democràcia a Arenys*, pp.60-61.

⁶² Annexos: 5.1.3 *564 urnes per omplir*, p.62.

⁶³ Annexos: 5.1.4 *Voteu no!*, p. 62.

⁶⁴ Annexos: 5.1.5 *Un ‘sí’ que és un prou*, p.64.

El titular del reportatge intern de l'Avui és *“El sobiranisme guanya força en una consulta irregular”*⁶⁵. Aquest titular és una mica més neutre i amplia la interpretació de les consultes: d'una banda es diu que les consultes van afavorir al moviment independentista, però també s'accepta que van ser irregulars. Els subtítols de la notícia amplien la visió positiva de les consultes:

“JORNADA FESTIVA: Milers de persones van votar enmig d'un clima reivindicatiu que no va registrar incidents”

“PARTICIPACIÓ: L'afluència a les urnes va fregar el percentatge mínim considerat satisfactori”

Tot plegat ocupa les 11 pàgines de la secció de política de l'edició de l'Avui amb l'avantítol *“La consulta sobiranista”*. La major part dels articles són reportatges on es mostra com van anar les consultes a diversos indrets geogràfics amb titulars com *“Sant Cugat avala el sí amb una participació rellevant”*⁶⁶, *“Vilanova: satisfacció i baixa participació”*⁶⁷, *“Osona guanya en participació i el sí arriba al 96% del cens”*⁶⁸ i *“El caliu del vot desafia l'hivern”*⁶⁹. Juntament amb aquests reportatges s'ajunten una gran quantitat de dades i gràfics per il·lustrar millor els resultats.

Per altra banda, la notícia que el diari publica parlant de les concentracions de grups contraris a la celebració dels referèndums porta de titular *“Les concentracions espanyolistes contra les urnes punxen”*⁷⁰, de manera que es valoren com un fracàs.

L'Avui també va publicar l'endemà de les consultes un editorial, titulat *“L'endemà del 13-D”*⁷¹, on es fa una valoració positiva dels diversos aspectes de les consultes. Molts dels articles d'opinió de l'edició del diari també tractaven aquest tema, com ara el *“Parlem de tot”*⁷² de Jordi Muñoz i *“Després de les consultes, què?”*⁷³ d'Oriol Bartomeus, en els quals, en major o menor grau, es fa una interpretació positiva dels fets.

En general, el diari es posiciona clarament a favor de les consultes, interpretant positivament els resultats, considerant de *“mínima satisfactòria”* la participació i

⁶⁵ Annexos: 5.1.7 *El sobiranisme guanya força en una consulta irregular*, pp.64-65

⁶⁶ Annexos: 5.1.8 *San Cugat avala el 'sí' amb una participació rellevant*, p.66.

⁶⁷ Annexos: 5.1.9 *Vilanova: satisfacció i baixa participació*, p.67.

⁶⁸ Annexos: 5.1.10 *Osona guanya en participació i el sí arriba al 96% del cens*, pp.68-69

⁶⁹ Annexos: 5.1.11 *El caliu del vot desafia l'hivern*, pp.69-71.

⁷⁰ Annexos: 5.1.12 *Les concentracions espanyolistes contra les urnes punxen*, pp.71-72

⁷¹ Annexos: 5.1.13 *L'endemà del 13-D*, p.72.

⁷² Annexos: 5.1.14 *Parlem de tot*, p.73-74.

⁷³ Annexos: 5.1.15 *I després de les consultes, què?*, pp.74-75.

dedicant una especial atenció a tot el tema. Aquestes valoracions coincideixen amb la dels articles d'opinió i editorials. Per tant, es pot dir que el diari ha donat la seva pròpia versió dels fets, fent un gran ressò del seu èxit i adoptant d'un punt de vista clarament catalanista i a favor de la consulta.

9.2.4 El Periódico

El diari El Periódico, en la seva versió digital, va fer referència a la consulta d'Arenys de Munt en diversos articles. La notícia central, amb el títol *“Arenys de Munt vota ‘sí’ i espera el front de l'independentisme”*⁷⁴ es destaca el gran ressò mediàtic i polític de la consulta, també destaca que no van haver-hi incidents. En general, l'article parla de quin és el panorama polític dels partits pel que fa a les consultes i també interpreta, com es veu en el títol, que aquestes són una demostració del moviment sobiranista català. En una altra crònica, titulada *“Els més grans van abanderar el ‘sí’ davant de la sorpresa dels participants més joves”*⁷⁵ s'enfoca la consulta des d'un punt de vista més anecdòtic, mostrant els diversos punts de vista de veïns que van anar a votar per tal d'exemplificar com es van dur a terme la consulta.

Altres articles polítics del diari també van tractar el cas d'Arenys, però es basen en enfocar la visió de diversos polítics sobre el tema⁷⁶. Destaca la posició del ministre de Foment José Blanco (PSOE), que critica la consulta i també critica que CiU hi doni suport. En un altre article trobem la posició d'Esperanza Aguirre (PP) -presidenta de la Comunitat Autònoma de Madrid-, que també considera les consultes de irrellevants i il·legals.

Pel que fa a l'editorial⁷⁷, també centra el tema en la consulta, on fa una anàlisi de les causes que han fet que tingui tant ressò i on es destaca la normalitat i que no hi van haver-hi incidents.

L'endemà del 13 de desembre, el diari presentava *“La iniciativa catalanista”* com a tema del dia. A la portada es mostra el títol *“Tots contents”*⁷⁸, el subtítol *“La participació del 27 % il·lusiona els promotors i alleuja els detractors”* aclareix aquest títol. Es tracta d'un títol força neutre, on el diari adopta un punt de vista imparcial. També a la portada es destaca que *“El percentatge de vots no arriba a superar les metes anhelades pels organitzadors”*. Aquest comentari contrasta amb el que va fer el

⁷⁴ Annexos: 5.2.1 Arenys de Munt vota sí i espera el front de l'independentisme, pp.76-77.

⁷⁵ Annexos: 5.2.2 Els més grans van abanderar el sí davant de la sorpresa dels més joves, pp.78-79

⁷⁶ Annexos: 5.2.3 El PSC s'enfronta amb ERC per la consulta d'Arenys, pp.79-80

⁷⁷ Annexos: 5.2.4 Normalitat a Arenys, pp.80-81.

⁷⁸ Annexos: 5.2.5 Tots contents, p.81.

diari Avui el mateix dia: *“PARTICIPACIÓ: l’afluència a les urnes va fregar el percentatge mínim considerat satisfactori”*.

Al reportatge interior els titulars són de l’estil semblant als de la portada. El titular principal és *“L’independentisme afrontarà molt just de forces el repte de Barcelona”*⁷⁹, fent referència a la participació i a la consulta convocada a altres ciutats, com Barcelona, al 25 d’Abril. En el primer paràgraf del reportatge ja s’assenyala que *“El partit d’anada es va acabar sense victòria concloent del front sobiranista”*. Un altre article en forma de crònica compara els resultats de la consulta amb els resultats d’altres referèndums electorals amb l’encapçalament *“La consulta es queda 10 punts per sota del llistó anhelat”*⁸⁰. Altres cròniques i reportatges comparen els resultats i exposen el punt de vista de diferents polítics.

Al diari El Periódico també trobem dues columnes parlant sobre el tema, una de Josep Maria Terricabras (*“Sentit de la consulta sobiranista”*⁸¹), on es fa un balanç de la jornada més aviat positiu, però no definitiu, i una altra de Joan Tapia (*“Som allà on érem”*⁸²), on l’autor compara els resultats de la consulta amb dades d’enquestes sobre l’autodeterminació de Catalunya i en conclou que *“La centralitat és catalanista, però no sobiranista, encara que això els rebenti a molts (polítics i periodistes) que creuen que Catalunya parla per la seva boca.”*. En aquesta edició del diari, cap dels dos editorials va tractar sobre el tema.

En general, El Periódico esdevé més neutre, tot i que també fa la seva pròpia interpretació i tendeix a assenyalar (es pot constatar als titulars) que la participació va ser més baixa del que s’esperava. D’aquesta manera, el diari es situa en una posició en que fa propaganda més aviat negativa de les consultes, però sense atacar-les directament.

9.2.5 La Vanguardia

El diari La Vanguardia titulava el relat de la consulta d’Arenys de Munt amb el titular *“Domingo cívico en Arenys”*⁸³. El diari destaca sobretot que no van haver-hi incidents ni problemes, malgrat que el municipi va esdevenir tot un centre polític i que hi va haver-hi una manifestació de falangistes. Fa una crònica que respecta els diversos punts de vista i parla d’una *“participación moderada”*. Al costat de la crònica hi ha un

⁷⁹ Annexos: 5.2.6 *L’independentisme afrontarà molt just de forces el repte de Barcelona*, pp.81-83.

⁸⁰ Annexos: 5.2.7 *La consulta es queda 10 punts per sota del llistó anhelat*, pp.83-84.

⁸¹ Annexos: 5.2.8 *Sentit de la consulta sobiranista*, p.84.

⁸² Annexos: 5.2.9 *Som allà on érem*, p.85.

⁸³ Annexos: 5.3.1 *Domingo cívico en Arenys*, pp 86-87.

article d'opinió de Enric Sierra titulat *“Embrión o anéctoda”*⁸⁴, on l'autor fa un anàlisi de les causes que han fet que la consulta que aparentment no havia de portar conseqüències polítiques greus, hagi esdevingut tan popular.

Pel que fa als referèndums del dia 13 de desembre, La Vanguardia publicava el mateix dia a portada el titular *“Las 167 ‘consultas’ avivan la política catalana”*⁸⁵. A la crònica del diari a la pàgina 18, es destaca al titular que *“PSC y CDC pugnan por el calado de las consultas sobiranistas”*⁸⁶. L'article parla sobretot del posicionament polític dels partits. A la mateixa pàgina, trobem una crònica d'Antoni Puigverd titulada *“Niebla y corrientes de Osona”*⁸⁷, on l'autor explica, des d'un punt de vista personal i més literari on es fa un retrat de l'ambient de Sant Jaume de Frontanyà el dia abans, i d'altres indrets on estan ultimant preparatius.

L'endemà de les consultes, el diari publicava a la portada el titular *“Las consultas catalanas envían una señal cívica”*⁸⁸. Es destaquen dos subtítols: *“Las votaciones, organizadas fuera de los partidos, se desarrollan con total normalidad”* i *“La participación roza el 30% y afianza el anuncio de más convocatorias”*. En l'article d'opinió de José Antich (director del mitjà), que sol obrir el diari, titulat *“Señal cívica”*⁸⁹, on s'expressa una opinió molt semblant a la de l'editorial de la mateixa edició del diari *“Señales de Catalunya”*⁹⁰. En tots dos casos es considera que les consultes no són prou àmplies ni reflexen la opinió majoritària a Catalunya, però que tampoc s'han d'ignorar i que són un símptoma de que *“Hay inquietudes. Y deben ser atendidas.”*

Per altra banda, la crònica que tracta el tema porta com a titular *“La consulta obtiene respuesta”*⁹¹. Al llarg del text, es mostren les diferents dades. Es considera la participació de *“participación media del 30%”*, i es destaquen les reaccions dels partits polítics i, en diversos moments s'exposa que tot plegat *“[...] va a tener mayor repercusión dentro que fuera de Catalunya”*. A la pàgina següent, trobem diversos petits reportatges que analitzen els resultats en diversos indrets de Catalunya. Venen introduïts pel titular *“Domingo de frío i fiesta”*⁹² i per un avantítol explicatiu *“La jornada de las consultas por la independencia transcurre con normalidad y ambiente lúdico en todos los municipios convocantes”*. Encara trobem de nou una crònica molt més

⁸⁴ Annexos: 5.3.2 *Embrión o anéctoda*, p.87.

⁸⁵ Annexos: 5.3.3 *Las 167 consultas avivan la política catalana*, p.88.

⁸⁶ Annexos: 5.3.4 *PSC y CDC pugnan por el calado de las consultas sobiranistas*, p.88.

⁸⁷ Annexos: 5.3.5 *Niebla y corrientes de Osona*, p.89.

⁸⁸ Annexos: 5.3.6 *Las consultas catalanas envían una señal cívica*, p.90.

⁸⁹ Annexos: 5.3.7 *Señal Cívica*, p.90.

⁹⁰ Annexos: 5.3.8 *Señales de Cataluña*, p.91.

⁹¹ Annexos: 5.3.9 *La consulta obtiene respuesta*, p.92.

⁹² Annexos: 5.3.10 *Domingo de frío y fiesta*, p. 93.

personal d'Antoni Puigverd titulada *“Viejas y nuevas aguas de lago”*⁹³, on es descriu l'ambient del dia de les consultes a Banyoles. En aquest article cal destacar la relació que fa Puigverd del nacionalisme català i l'organització terrorista Terra Lliure amb el poble de Banyoles:

“Aquí han fructificado los colectivos nacionalistas catalanes que con menos disimulo coquetearon –en años felizmente superados- con Terra Lliure.”

Aquest comentari comporta relacionar les consultes independentistes amb el terrorisme i, per tant, pot crear un cert alarmisme. Així doncs, es possible que Puigverd estigui intentant desacreditar i donar una mala imatge de les consultes.

En general les interpretacions de les consultes i la visió que se'n dona des del diari coincideix amb la de l'editorial i l'article de José Antich, i valoren positivament la iniciativa de les consultes, sobretot des d'un punt de vista cívic i democràtic, sense donar-hi tampoc una importància cabdal.

9.2.6 El País

El País va tractar la consulta d'Arenys amb dues cròniques. Una estava introduïda pel titular *“Un pueblo bajo los focos”*⁹⁴ i el subtítol *“Consulta sin incidentes pese a la manifestación de la Falange”*, mentre que l'altra, no tant personal, tenia com a encapçalament *“Convergència y ERC animan a extender por toda Cataluña la consulta de Arenys”*⁹⁵. En general el diari destaca la pedregada contra els autobusos de la Falange com a únic incident i fa una crònica força neutra dels fets.

Per l'altra banda, El País publicava el 14 de desembre al titular de la notícia a la portada que *“La escasa participación eclipsa la consulta soberanista catalana”*⁹⁶. La crònica de la notícia porta com a titular *“La consulta independentista se salda con una baja participación”*⁹⁷. En les primeres línies del cos de la notícia Miquel Noguer va escriure: *“Una fiesta independentista en toda regla con un resultado mucho más pobre de lo esperado por sus organizadores.”* Així doncs, el diari també es posiciona i considera que més aviat ha estat un fracàs. Una crònica més breu titulada *“Si mejora*

⁹³ Annexos: 5.3.11 *Viejas y nuevas aguas del lago*, p.94.

⁹⁴ Annexos: 5.4.1 *Un pueblo bajo los focos*, pp. 95-96.

⁹⁵ Annexos: 5.4.2 *Convergència y ERC animan a extender a Cataluña la consulta de Arenys*, pp.96-97

⁹⁶ Annexos: 5.4.3 *La escasa participación eclipsa la consulta soberanista catalana*, p.97.

⁹⁷ Annexos: 5.4.4 *La consulta independentista se salda con una baja participación*, pp.97-98.

*Cataluña también será bueno para nosotros*⁹⁸ fa un repàs als diversos indrets on s'ha dut a terme la consulta i on es fa un balanç positiu de la participació dels immigrants. Encara trobem una tercera crònica titulada “¿Hoy se vota...qué?”⁹⁹ mostra el punt de vista de diverses persones entrevistades, tanmateix, la majoria dels entrevistats no havien anat a votar. En aquest cas no tenim manera de saber si realment la majoria d'entrevistats no van participar en les consultes o si s'ha omès el testimoni d'altres.

L'editorial de la mateixa edició el diari es titula “Desafección catalana”¹⁰⁰ i porta com a subtítol “La consulta soberanista, minoritària, se beneficia del mayoritario temor a un recorte del Estatuto”. En general, l'editorial expressa que la consulta ha estat minoritària i també fa un anàlisi de la situació de Catalunya respecte la resta d'Espanya a partir de l'Estatut. La idea de que la consulta no ha tingut l'èxit esperat es mostra tant en les cròniques informatives com en l'editorial.

9.2.7 El Mundo

El diari El Mundo tractava el referèndum per l'autodeterminació d'Arenys de Munt amb una notícia encapçalada per el titular “Pulso independentista en Arenys”¹⁰¹. En el subtítol (“El PP dice que Zapatero «renuncia a la Constitución» para permitir el referéndum”) es mostra el que s'anirà succeint al llarg del text: a part de la descripció de l'ambient d'Arenys i un breu espai dedicat als resultats de la consulta, la notícia expressa les crítiques de certs membres del Partit Popular contra el Partit Socialista de Zapatero per permetre les consultes. També es fa un repàs a com enfoquen la resta de partits majoritaris la consulta.

El 14 de desembre el diari va publicar dos articles i un editorial parlant sobre els referèndums del dia anterior. Un dels articles informatius, la notícia, porta com a titular “La mascarada de las consultas da impulso a los separatistas”¹⁰², De nou, al llarg de la notícia, s'ofereixen les opinions dels diversos partits polítics implicats i també es fa un balanç dels resultats, on s'expressa que no han complert les expectatives. El segon article és una crònica força personal. Porta com a títol “Referéndum de fogueo”¹⁰³ i mostra una visió molt personal dels fets, amb interpretacions negatives i utilitzant un

⁹⁸ Annexos: 5.4.5 “Si mejora Cataluña también será bueno para nosotros”, pp 98-99.

⁹⁹ Annexos: 5.4.6 “¿Hoy se vota...qué?”, p. 100.

¹⁰⁰ Annexos: 5.4.7 Desafección catalana, pp100-101.

¹⁰¹ Annexos: 5.5.1 Pulso independentista en Arenys, p.110.

¹⁰² Annexos: 5.5.2 La mascarada de las consultas da impulso a los catalanistas, pp.104-106

¹⁰³ Annexos: 5.5.3 Referéndum de fogueo, pp.106-107

estil narratiu i un llenguatge que s'allunya molt del que és pròpiament informatiu o interpretatiu, sinó que és totalment crític:

“...uno de esos simulacros de colegio electoral diseminados en más de 160 pueblos catalanes, 22 de ellos gobernados por el PSC”

“La gente es encantadora, de la que habría avivado en el Pijoaparte cierto complejo barrial. Van a votar unidas tres generaciones, con perros de raza cara de cuidados, en los que casi puede apreciarse la marca del cepillo y de la buena alimentación. Del voto se va al vermú.”

“Por fin encuentro un chaval con las orejas anilladas, con un vago aire skinado, que lleva en el pecho una pegatina amarilla alentando a votar. Me orienta para encontrar un colegio electoral con cierto entusiasmo, como si llevara todo el día esperando al que trae las tijeras para cortar la cinta de inauguración.”

Finalment, trobem l'editorial, titulat *“Un sainete que ERC y CiU van a rentabilizar”*¹⁰⁴. En l'article s'expressa una opinió clarament formada contrària als referèndums, que són qualificats d'il·legals. Per altra banda també es critica durament al PSC i al PSOE per la seva passivitat davant de les consultes i, finalment, s'assenyala a ERC i CiU com a responsables del moviment.

Així doncs, els articles informatius de El Mundo apareixen acompanyats d'interpretacions pròpies, que condueixen a defensar la opinió expressada en el mateix editorial. Per tant, es pot dir que també falla a l'objectivitat i que busca donar una opinió.

9.2.8 ABC

El diari ABC va tractar la consulta d'Arenys de Munt en diversos articles. Un dels quals és el comentari que es fa de la consulta a la secció del diari *“Enfoque”*, una secció on s'il·lustra amb una fotografia una notícia i se'n fa un breu comentari. El títol del comentari és *“Esperpento independentista en Arenys de Munt”*¹⁰⁵ i porta com a avanttítol *“Referendum provocador e irrelevante”*. Tal i com mostren els titulars del comentari, al text es fa una dura crítica a la consulta i es diu que a la pràctica va servir *“para hacer ruido i embarrar más aún a la ya maltrecha clase política catalana”*. Tot i

¹⁰⁴ Annexos: 5.5.4 *Un sainete que ERC y CiU van a rentabilizar*, pp.108-109.

¹⁰⁵ Annexos: 5.61 *Esperpento independentista en Arenys de Munt*, p.110.

que no s'indiqui enlloc, el podem considerar un text interpretatiu o d'opinió, on es mostra clarament la posició del diari al respecte. Tanmateix, es tracta d'una falta de separació de fets i opinions.

La crònica informativa apareix introduïda amb el titular *“Los independentistas sacan pecho en Arenys pese no votar ni la mitad del censo”*¹⁰⁶, mentre que el subtítol de la notícia és: *“Los autocares de la Falange son despedidos a pedradas ante el gran despliegue policial para evitar incidentes en la concentración”*. El cos de la notícia segueix l'estil dels titulars i de la participació s'explica que *“En terminos relativos, la participación ha sido un fracaso, ya que ha quedado 30 puntos por debajo de las elecciones generales”*.

Pel que fa als referèndums del 13 de desembre, es destaca a la portada que *“CiU y ERC cierran las puertas de sus listas electorales a Joan Laporta”*¹⁰⁷. Trobem una referència a les consultes al segon subtítol: *“La pantomima de las consultas soberanistas sólo logra una participación del menos del 30%”*. A l'apartat de fotografia “Enfoque”¹⁰⁸, es destaca a la primera línia del comentari *“Con Joan Laporta como protagonista, las consultas independentistas convocadas en 166 localidades catalanas vivieron ayer su día grande”*.

La crònica informativa del 14 de desembre porta com a titular *“Las consultas independentistas pinchan con una participación por debajo del 30%”*¹⁰⁹ y com a subtítol: *“El movimiento secesionista fractura el mapa político y social de Cataluña pese al poco entusiasmo en las votaciones”*. Així doncs, l'ABC interpreta en negatiu la participació i les votacions en general. Una altra crònica, on es fa un repàs de les consultes en diversos indrets, ve introduïda per el titular *“El ‘no’ se quedó en casa”*¹¹⁰. Es tracta, com es pot veure si es comparen, d'un titular, i també d'un text, més neutral que l'anterior.

En general, els textos i els titulars del diari ABC expressen una interpretació pròpia dels fets i destaquen la baixa participació i també que el govern de Zapatero i Montilla no s'hi posicionen clarament en contra. Totes aquestes interpretacions es veuen

¹⁰⁶ Annexos: 5.6.2 *Los independentistas sacan pecho en Arenys pese a no votar ni la mitad del censo*, p.110

¹⁰⁷ Annexos: 5.6.3 *CiU y ERC cierran las puertas de sus listas electorales a Joan Laporta.*, pp.111.

¹⁰⁸ Annexos: 5.6.4 *Ópera bufa en Cataluña con Montilla de equilibrista*, p.111.

¹⁰⁹ Annexos: 5.6.5 *Las consultas independentistas pinchan con una participación por debajo del 30%*, p.112.

¹¹⁰ Annexos: 5.6.6 *El no se quedó en casa*, pp.131.

relacionades amb l'editorial *“Zapatero, quien siembra vientos...”*¹¹¹ i articles d'opinió força crítics com el de Félix Madero (*“De lo trágico a lo cómico”*¹¹²) i el de José María Carrascal (*“Cataluña y los talibanes”*¹¹³). També és interessant destacar que la informació sobre la consulta es va publicar a la secció ‘España’ y no a la de ‘Cataluña’.

9.2.9 VilaWeb

El portal digital informatiu VilaWeb va publicar l'endemà de la consulta a Arenys de Munt un breu article en el qual es parla del reportatge que VilaWeb TV va elaborar sobre la consulta. En aquest estudi no s'analitza material audiovisual [veure justificació], però ja en l'article, que porta com a titular *“Arenys de Munt: La pel·lícula dels fets”*¹¹⁴, es pot veure com s'explica que l'esdeveniment va esdevenir un èxit i que es va dur a terme *“de manera impecable”* malgrat les dificultats.

Per altra banda, el portal sí que va publicar el 14 de desembre diversos articles parlant sobre les consultes. L'article principal porta com a titular *“El ‘sí’ s'imposa amb un 95% dels vots i gairebé un 30% de participació”*¹¹⁵. Com es pot veure, VilaWeb interpreta positivament els resultats, cosa que encara es mostra de manera més evident als subtítols:

*“200.000 personas han votat sobre la independència de Catalunya .
 ·La participació en la majoria de municipis supera fàcilment el 20%.
 ·N'hi ha que han superat fins hi tot la participació del referèndum de l'estatut.”*

Com es pot veure, VilaWeb no interpreta la participació inferior al 30% com una dada negativa. En el cos de la notícia es segueix mostrant aquest punt de vista favorable a les consultes i als seus resultats. En general es pot dir que VilaWeb es mostra a favor de les consultes i que hi dóna suport.

¹¹¹ Annexos: 5.6.7 Zapatero quién siembra vientos..., p.114.

¹¹² Annexos: 5.6.8 De lo trágico a lo cómico, p.115.

¹¹³ Annexos: 5.6.9 Cataluña y los talibanes, p.116

¹¹⁴ Annexos: 5.7.1 Arenys de Munt: la pel·lícula dels fets. p.117.

¹¹⁵ Annexos: 5.7.2 El ‘sí’ s'imposa amb un 95% dels vots i un 30% de participació, pp.117-118

9.2.10 Síntesi

Con s'ha pogut comprovar, tan sols cal comparar els diversos titulars per descobrir que cada diari ha interpretat els fets des d'un punt de vista molt concret. En general, les cròniques són molt interpretatives i ofereixen una visió molt concreta dels resultats. Així doncs, podem dir que el diari Avui està a favor de les consultes i vol difondre que han estat un èxit. La Vanguardia i El Periódico es mantenen en punts de vista més neutrals. Els diaris El País, ABC i El Mundo valoren negativament les consultes.

Ens podem adonar fàcilment que els diaris d'àmbit espanyol, publicats des de Madrid (ABC, El País i El Mundo) es posicionen en contra de les consultes, mentre que els diaris catalans *[La edició de el Periódico que s'utilitza per aquest treball és la edició de Catalunya] (El Periódico, l'AVUI i la Vanguardia) no es posicionen tan en contra. D'aquests últims, El Periódico és el que se situa en una posició més neutral, La Vanguardia en fa una valoració més positiva i, finalment, el diari Avui, el podríem situar al discurs catalanista.

Per últim, també és un fet característic i a destacar el ressò mediàtic que van tenir les consultes, sobretot, a partir de la d'Arenys de Munt.

9.3 Articles sobre l'editorial conjunt “La Dignitat de Catalunya”

9.3.1 Cronologia dels fets

Aquests articles parlen de l'editorial conjunt que van publicar 12 diaris catalans el 26 de novembre de 2009 titulat “*La Dignitat de Catalunya*”¹¹⁶. L'editorial tracta sobre la nova proposta de la reforma de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya aprovat el juny de 2006 pels habitants de Catalunya en referèndum.

La nova proposta va ser recorreguda al Tribunal Constitucional (TC) per el PP un més després de ser aprovada. Al moment de la publicació de l'editorial conjunt encara el TC encara no havia declarat cap sentència.

Així doncs, l'editorial defensa l'Estatut, critica que estigui recorregut i que encara no se n'hagi declarat cap sentència. Ho fa en nom d'una gran part del poble de Catalunya. Es tracta d'un text clarament nacionalista català.

¹¹⁶ Annexos: 6.1 *La dignitat de Catalunya*, pp.119-120.

Els diaris que van publicar l'editorial van ser: El Periódico, La Vanguardia, l'Avui, El Punt, el Segre, el Diari de Girona, el Regió 7, el Diari de Terrassa, La Mañana, El 9Nou, el Diari de Sabadell i el Diari de Tarragona.

9.3.2 Posicionament de les parts implicades

En aquest cas tornem a trobar que les principals parts implicades són grups o partits polítics.

Els grups polítics que donen suport a la reforma de l'Estatut són els que formen el govern de la Generalitat de Catalunya: PSC (partit progressista, però dependent de Madrid), ERC (partit d'esquerres catalanista) i ICV (partit progressista i ecològic) i, per altra banda, el grup nacionalista i de dretes CiU.

La posició del PSOE al respecte és força intermèdia: recolza l'Estatut, però sense emfatitzar-hi massa. Per altra banda, el PP s'hi oposa totalment.

9.3.3 Avui

El diari Avui, un dels que va publicar l'editorial conjunt, parlava l'endemà de la publicació de l'editorial en una notícia que portava com a titular *“La unitat dels mitjans força els partits a moure fitxa”*¹¹⁷. En l'article es diu que l'editorial *“va assolir el doble objectiu buscat: provocar un terratrèmol polític i social a Catalunya que obligui la classe política a buscar una resposta a la crisi originada pel Tribunal Constitucional (TC), i fer entendre a la capital d'Espanya que el malestar català és general”*.

Seguidament l'Avui explica quina ha estat la reacció dels diversos grups polítics. Pel que fa a PSC, ERC, CiU i ICV, es recolza la proposta. Ciutadants es posiciona més aviat en contra, mentre que el PSOE, el partit al govern, *“no va mostrar cap signe d'alarma aparent, ni públic ni portes endins”*. El diari interpreta la opinió del PP d'una manera més aviat crítica:

“L'editorial conjunt va agafar el PP amb el pas canviat. La seva actitud recent, que buscava desmarcar-se del recurs contra l'Estatut per intentar assolir una certa normalitat al Principat, va obligar els populars a mesurar molt les seves paraules. Només alguns despistats matiners, com Esteban González Pons, es van precipitar amb sortides de to poc comprensibles.”

¹¹⁷ Annexos: 6.2.1 *La unitat dels mitjans força els partits a moure fitxa*, pp.121-122.

Així doncs, es destaca que el PP intentés moderar la seva opinió al respecte per tal de poder simpatitzar millor amb el poble català.

La publicació de l'editorial i el comentari informatiu que se'n fa mostra com el diari expressa una opinió pròpia i ho fa al costat dels partits que donen suport a l'Estatut, criticant fins hi tot, el partit opositor PP.

9.3.4 El Periódico

El Periódico digital parlava de l'editorial en diversos articles. Dels dos més destacats, un porta com a avantítol *“Només el PP i Ciutadants s’hi oposen”* i com a titular *“La societat civil catalana subscriu majoritàriament l'editorial sobre l'Estatut”*¹¹⁸. A la notícia es parla dels diversos col·lectius, no només polítics, que han donat suport a l'editorial conjunt. Es tracta d'autopropaganda, declarar un èxit una acció en la que el mateix diari ha participat.

En una altra notícia titulada *“Montilla agraeix a la premsa i a la societat civil el suport al document històric”*¹¹⁹ es parla de les valoracions positives que el president José Montilla ha fet de l'editorial. D'aquesta manera, es mostra clarament com El Periódico, a part de posicionar-se a favor de l'Estatut, destaca per sobre de tot la figura de Montilla, del PSC.

9.3.5 La Vanguardia

El diari La Vanguardia, que també va publicar l'editorial conjunt, va publicar l'endemà una notícia amb el titular *“La dignidad suma voluntades”*¹²⁰. En general, La Vanguardia fa també un repàs de les diverses reaccions, destacant sobretot el gran nombre d'adhesions que va tenir l'editorial per part d'altres mitjans de comunicació, com ara emissores de ràdio, sindicats, entitats culturals o partits polítics. En el cos de la notícia també es critiquen les respostes que van donar altres mitjans com ara la del diari El Mundo:

“El Mundo, que publicó ayer mismo una réplica de urgencia titulado Es imposible decirmás falsedades con peor intención en menos espacio

¹¹⁸ Annexos: 6.3.1 *La societat civil catalana subscriu majoritàriament l'editorial sobre l'Estatut*, pp.123-124.

¹¹⁹ Annexos: 6.3.2 *Montilla agraeix a la premsa i a la societat civil el suport a l'històric document*, pp.124-125.

¹²⁰ Annexos: 6.4.1 *La dignidad suma voluntades*, pp.126-127.

observó como no le secundaba un 44% de su audiencia al que le parecía bien el editorial.”

Així doncs, La Vanguardia també segueix una estratègia d'autopropaganda i demostra, amb el seu posicionament a favor de l'Estatut, un cert esperit catalanista, malgrat ser publicat en castellà.

9.3.6 El País

La notícia que El País va publicar el 27 de novembre portava com a titular *“Cataluña presiona en defensa del Estatuto”*¹²¹. En l'article s'explica breument quin era el contingut i les intencions generals de l'editorial i també s'explica quin ressò va tenir, quines entitats s'hi van adherir i quina és la posició dels partits polítics. Aquest article respecte els paràmetres d'objectivitat, però, tal i com es pot veure en el titular, defensa que l'editorial conjunt és un mètode de pressió.

En l'editorial *“El texto y su contexto”*¹²² que es va publicar en la mateixa edició de El País es fa un anàlisi bastant global de la situació. El diari no sembla posicionar-se, i critica una mica tots els fronts: Defensa la llibertat d'expressió i d'opinió dels diaris catalans per publicar l'editorial; considera que aquest fet sí que exerceix pressió sobre el Tribunal Constitucional; defensa que a molts els hauria de fer reflexionar sobre com realment la societat catalana està a favor de l'Estatut, però finalment també diu que els diaris que han publicat l'editorial expressen una opinió com a general i majoritària, cosa que és *“impropia de una sociedad moderna y compleja como es la catalana”*

En general, El País, es manté en una posició força neutre i imparcial, sobretot a l'editorial. En aquest sentit, és dels pocs diaris editats a Madrid que mantingui aquesta posició, i l'únic dels que s'estan estudiant en aquest treball. Malgrat tot, s'entreveu en el diari una opinió crítica en vers l'acció de la premsa catalana.

9.3.7 El Mundo

Ja el mateix dia de la publicació de l'editorial conjunt El Mundo va publicar a l'apartat del diari *“Impresiones”* un article titulat *“No es imposible decir más falsedades con peor intención en menos espacio”*¹²³. Com es pot veure en el titular, El Mundo considera que molts dels aspectes que es diuen en l'editorial són falsos. Així doncs, aquest

¹²¹ Annexos: 6.5.1 *Cataluña presiona en defensa del Estatuto*, pp 128-129.

¹²² Annexos: 6.5.2 *El texto y su contexto*, p.129.

¹²³ Annexos: 6.6.1 *Es imposible decir más falsedades con peor intención en menos espacio*, p.130

article expressa la opinió del diari, però a més a més ho fa d'una manera força intensa utilitzant frases com: *“Luego añaden, en el colmo de la hipocresía, que ...”*. A més a més, per fer referència als emissors de l'editorial s'utilitza el mot informal *“colegas”* amb un evident sentit despectiu.

L'endemà, El Mundo va publicar un editorial més extens titulat *“La dignidad de los españoles (incluidos al menos 2,7 millones de catalanes)”*¹²⁴. En l'editorial es fa referència a la defensa de la Constitució, que va ser votada a la transició i en la qual van votar a favor 2,7 milions de ciutadants de Catalunya. L'editorial expressa una opinió totalment formada contra l'Estatut, que, segons El Mundo, posa en perill 30 anys de democràcia. També es critica el fet que 12 diaris catalans de tendències diferents publiquen un editorial conjunt. Cal destacar que el diari demostra en el seu article que se sent clarament molest per l'editorial.

També l'endemà de la publicació de *“La dignitat de Catalunya”*, El Mundo va publicar una notícia informativa que duia com a titular *“Montilla y los nacionalistas aplauden a sus 12 periódicos”*¹²⁵. En l'article es fa referència a les reaccions dels diversos partits polítics catalans, tot i que es fa amb un text força personal plena d'interpretacions i especulacions.

“Toda Cataluña parece estar encantada. ¿Toda? Bueno, toda, no. Todavía queda un pequeño reducto que no ve con buenos ojos la publicación de este documento: el PP, que interpuso el polémico recurso, y Ciudadans”

“No hay que olvidar que las elecciones autonómicas están a la vuelta de la esquina. Deberían celebrarse en noviembre de 2010, pero durante estos días se ha intensificado el rumor de que podrían adelantarse a junio.”

“El PSC es uno de los grandes defensores del texto. Es más, para Montilla, un recorte del Estatut sería como una puñalada. Los socialistas han llegado hasta el texto estatutario, pero no pueden ir más allá [...], algo que sí puede hacer CiU si el Tribunal Constitucional mete tijera.”

¹²⁴ Annexos: 6.6.2 *La dignidad de los españoles*, pp.130-132.

¹²⁵ Annexos: 6.6.3 *Montilla y los nacionalistas aplauden a sus 12 periódicos*, pp.132-133.

“Para Esquerra la situación es muy distinta. Su secretario general, Joan Ridaó, elogió también el editorial y consideró «grotesco» que se entienda como una medida de presión. Pero a los republicanos, que no apoyaron el Estatut, una sentencia restrictiva les iría de maravilla, porque les haría ganar adeptos.”

Així doncs, trobem opinions, interpretacions i informació junts en un mateix text, trobem una falta d'imparcialitat i, a més a més, es parla d'un rumor com un element força verídric. Tot plegat acosta *El Mundo* a una falta d'objectivitat per atacar a l'editorial i posicionar-s'hi en contra. Així doncs, adopta una posició com la dels partits espanyolistes de dretes, representats majoritàriament per el Partit Popular.

9.3.8 ABC

L'endemà de la publicació de “La dignitat de Catalunya” l'ABC també va publicar, a la portada, un editorial titulat “*La dignidad de la Constitución*”¹²⁶. L'editorial fa una crítica de “La dignitat de Catalunya” i de l'Estatut. Es destaca que “*Solo a través de la reforma de la Constitución pueden cambiarse las reglas de convivencia*”. També es critica la posició del PSOE. Es tracta d'un editorial no tant explícit com el del diari *El Mundo*, però que també ataca al nacionalisme català i la defensa de l'Estatut.

El mateix dia, en les pàgines de la secció “España” de l'ABC es publicaven diverses notícies complementàries les unes amb les altres sobre l'Estatut i la reacció dels partits. El diari expressa en el primer titular que “*El frente común contra la sentencia del TC se hace realidad en la prensa catalana*”¹²⁷. En el subtítol es relaciona l'editorial conjunt amb el govern de Montilla: “*Partidos y entidades aplauden un editorial conjunto de doce diarios que calca los postulados de Montilla*”. Al llarg de l'article es relaciona l'editorial amb el PSC i es mostra una posició crítica amb el PSOE: “*...que ha recibido la bendición del presidente del Gobierno José Luís Rodríguez Zapatero quien dijo respetar la libertad de expresión*”. En la notícia es mostren les reaccions d'altres partits polítics catalans. En les pàgines següents es reflexa millor la posició del diari sobre el tema. L'article on es parla de la posició del PP porta el titular “*Rajoy pide respeto a la Ley, y Guerra, que no se presione el TC*”¹²⁸. Hi ha una pàgina sencera parlant sobre la posició del partit. Un altre article, introduït per el titular “*Cuando el fin separatista*

¹²⁶ Annexos: 6.7.1 *La dignidad de la Constitución*, p.135

¹²⁷ Annexos: 6.7.2 *El frente común contra la sentencia del TC se hace realidad en la prensa catalana*, pp.136-137.

¹²⁸ Annexos: 6.7.3 *Rajoy pide respeto a la Ley y, Guerra, que no se presione al TC*, p.138

*justifica los medios*¹²⁹ es fa una crònica de l'evolució de l'Estatut. Ja en el titular es pot veure la posició de l'ABC, que relaciona l'Estatut amb el moviment independentista ("separatista") i es fa una crítica de les seves actuacions. Un altre article titulat "*Una presión inadmisible sobre el TC*"¹³⁰ mostra l'opinió de ex presidents del Tribunal Constitucional. Tanmateix, en el titular es pot veure una opinió clara del diari, on s'expressa que l'editorial pressiona el TC. Es tracta d'un text íntegre del diari, i no de cap citació, ja que si ho fos, hauria d'anar entre cometes.

Per últim, en la part superior d'aquestes 5 pàgines dedicades a l'Estatut es fa una cronologia del desenvolupament de la reforma de l'Estatut titulada "*Crònica de una imposición*", on també es reflexa la opinió del diari.

En aquests articles trobem que també s'ajunten opinions amb informació i es dona una visió molt concreta dels fets en contra del nacionalisme, de l'Estatut i de l'editorial conjunt. Tot plegat també acosta l'ABC a la posició del Partit Popular o ideologies semblants, és a dir, espanyolistes i conservadores.

9.3.9 VilaWeb

El portal informatiu digital VilaWeb va publicar el mateix dia una notícia amb el titular "*Support majoritari dels partits a l'editorial conjunt de la premsa de paper en defensa de l'estatut*"¹³¹. En la notícia es parla de les reaccions de diversos partits i també de les adhesions d'altres entitats que ha tingut l'editorial. En cap moment es fa referència als partits polítics que s'hi han oposat.

Al final de la notícia, el portal publica l'editorial, però en cap cas es posiciona a favor seu, sinó que el mostra com un element informatiu més. *VilaWeb* es torna a mantenir força neutral, tot i la clara mancança que representa no citar cap posició opositora al mitjà.

9.3.10 Síntesi

L'editorial conjunt representa una forma evident de com la premsa és una eina d'opinió i de difusió d'opinió. L'anàlisi dels diversos articles que els diaris van publicar sobre "*La dignitat de Catalunya*" exemplifica de forma força evident com es posicionen els diaris

¹²⁹ Annexos: 6.7.4 *Cuando el fin separatista justifica los medios*, p.139.

¹³⁰ Annexos: 6.7.5 *Una presión inadmisible sobre el TC*, p.140.

¹³¹ Annexos: 6.8.1 *Support majoritari dels partits a l'editorial conjunt de la premsa de paper en defensa de l'estatut*, pp.141-142.

en cada cas. Els diaris editats a Catalunya s'hi mostren clarament a favor, recolzant així al tripartit i a CiU. Per altra banda, *El País* manté una posició més neutral i prudent, semblant a la del PSOE, mentre que l'*ABC* i *El Mundo* critiquen de forma dura, tant en els editorials com en els articles informatius, l'editorial, posicionant-se en un sector polític nacionalista espanyol i conservador, molt proper al Partit Popular.

És un clar exemple en què els mitjans de comunicació intervenen en política donant la seva opinió i fent ús de la llibertat d'expressió dels mitjans.

A partir d'aquest punt, és interessant investigar si l'editorial conjunt va ser idea d'algun moviment polític o va sorgir de la iniciativa pròpia dels diaris.

9.4 Conclusions de l'anàlisi

A partir d'aquest anàlisi pràctic per **investigar si el periodisme difon opinió en les informacions que haurien de ser objectives**, ja es poden extreure unes primeres conclusions.

Com s'ha pogut comprovar, en l'apartat teòric, el periodisme té tipologies d'articles destinats a la difusió d'informació tant objectiva com sigui possible (Gènere informatiu), un gènere interpretatiu en el qual el periodista fa la seva pròpia anàlisi i un últim gènere d'opinió, en el qual els autors exposen les seves opinions.

En l'apart pràctic s'ha pogut constatar que aquesta diferenciació de gèneres existeix, però que es respecta poc:

Pel que fa a les notícies, trobem que sovint interpreten els fets o, fins hi tot, mostren una opinió, una tendència ideològica, ja sigui en el contingut explícit del text (quins comentaris es fan de cada fet) o en destacar més una informació determinada que una altra. Tot i que és evident que no es pot ser totalment objectiu, sovint aquesta falta d'objectivitat és molt clara i massa evident per considerar un text com a neutre, sinó que tots adopten alguna posició o una altra.

Per altra banda, els articles interpretatius a vegades no queden prou diferenciades les opinions de les informacions. Moltes cròniques són totalment personals i expressen un punt de vista molt concret que mostra clarament una opinió a favor o en contra del fet. A vegades aquestes cròniques poden arribar a ser, fins hi tot, despectives.

Pel que fa als articles d'opinió, es pot comprovar com, normalment, l'editorial, les columnes o els altres articles d'opinió publicats dins d'un mateix mitjà defensen posicions semblant (a vegades no del tot iguals) i que, normalment, coincideixen amb les interpretacions que es fan a les cròniques, reportatges o notícies, cosa que ens pot portar a pensar que aquestes interpretacions tenen intenció de donar un punt de vista molt concret per interferir en la opinió pública mitjançant la informació teòricament neutre.

Així doncs, com a primera conclusió, podem dir que el **periodisme no és objectiu i que, tant en els articles informatius o interpretatius com en els d'opinió s'expressen opinions concretes i interpretacions dels fets** que, en general, coincideixen ideològicament dins del propi mitjà.

Per tal de poder saber si aquestes opinions provenen d'elements externs al mitjà i tenen com a objectiu influenciar la opinió pública cal assolir el segon objectiu: **Comprovar si els mitjans segueixen línies ideològiques**, ja que si és aquest el cas, podrem dir que els mitjans tenen interessos en difondre unes opinions concretes i, per tant, les interpretacions que es fan en els articles no són casuals.

10. Línies ideològiques dels mitjans

En aquest apartat s'intenta demostrar si els mitjans segueixen línies ideològiques preestablertes o no. Per fer-ho s'ha elaborat una taula on es mostra la posició que, a partir de l'anàlisi pràctic d'articles periodístics, adopta cada diari en cada un dels tres temes tractats. També s'indica en la taula la posició dels diversos partits polítics majoritaris com a referents ideològics bàsics.

Cal advertir que, per tal de poder fer més comprensives les tendències les posicions de cada mitjà, aquestes s'han simplificat molt. Aquest fet permet una major capacitat de síntesi per tal de poder establir relacions entre els diversos diaris i partits d'una manera més simple i visual. Tanmateix, també comporta un desavantatge, l'eliminació de matisos. Al llarg del comentari de la taula s'expliquen aquests matisos, sobretot en el cas de les protestes contra l'EEES, i s'aprofundeix més sobre els diversos posicionaments de cada mitjà. En tot cas, la informació que s'ha utilitzat per a fer la taula és la informació extreta de l'anàlisi dels articles periodístics.

	EEES	Consultes de la independència	Reforma de l'Estatut de Catalunya
Avui	A favor	Molt a favor	Molt a favor
El Periódico	A favor	En contra	Molt a favor
La Vanguardia	A favor	A favor	Molt a favor
El País	Crítica envers els estudiants	En contra	A favor
El Mundo	A favor dels estudiants	Molt en contra	Molt en contra
ABC	Crítica envers els estudiants i la policia	Molt en contra	Molt en contra
Vilaweb	A favor dels estudiants	A favor	A favor
Partit Popular	A favor	Molt en contra	Molt en contra
PSOE	A favor	En contra	A favor
PSC	A favor	En contra	Molt a favor
Convergència i Unió	A favor	Molt a favor	Molt a favor
Esquerra Republicana	A favor	Molt a favor	Molt a favor
Iniciativa Verds	A favor	En contra	Molt a favor

Font: Elaboració pròpia a partir de l'anàlisi de l'apartat 9

Si s'observa la taula de posicionaments i els comentaris dels articles, es pot constatar que, gairebé en tots els temes, hi ha pluralitat d'opinions.

Tanmateix, respecte a les protestes contra l'EEES la tendència dels diaris és de mostrar-se a favor del pla Bolonya i/o criticar les protestes estudiantils. Alguns mitjans com l'ABC o El País no mostren una tendència específicament més favorable cap a l'aplicació del pla o als dirigents, com la que si que trobem al diari Avui o a la Vanguardia. Tanmateix, tant l'ABC com El País es mostren desfavorables a les protestes estudiantils, de les quals en fan interpretacions pròpies. D'aquesta manera, els diaris es posicionen més aviat a favor de Bolonya al no fer-hi referència i centrar-se més en els disturbis que en el debat de fons. Pel que fa a les crítiques als Mossos, que van ser molt dures en els fets del dia 18, després de la manifestació del dia 26 són, en gran mesura, oblidades o suavitzades, es perd interès en recordar les càrregues policials.

Troblem dos mitjans que es diferenciï de la resta i que donen un punt de vista més proper als estudiants, un punt de vista que en els altres mitjans queda molt abandonat. Es tracta de el diari El Mundo i del portal VilaWeb. Tanmateix, del diari El Mundo podem interpretar que li interessava donar una visió propera a la dels estudiants perquè, en aquell cas, era la visió d'una protesta contra el govern i que, com s'ha vist a l'anàlisi d'articles, és pot tractar d'una estratègia semblant a la del Partit Popular [veure articles del diari El Mundo i posicionament de les parts implicades en els articles sobre l'EEES].

Pel que fa als altres articles, les posicions són molt més clares, tant pel que fa a la reforma de l'Estatut com pel que fa a les consultes.

Per tant, a partir de l'anàlisi d'articles, que mostra les posicions que adopta cada diari respecte als fets i que es sintetitzen a la taula, i comparant aquestes posicions amb la de diversos partits polítics podem constatar que:

- El diari Avui segueix una línia ideològica catalanista propera a partits o grups polítics com Convergència i Unió o Esquerra Republicana. Aquesta tendència es reflecteix de forma força clara en els seus articles i editorials. En aquest cas no es pot establir amb prou consistència de si es tracta d'una tendència més conservadora o més progressista.

- El diari El Periódico trobem que segueix una línia ideològica molt semblant a la del PSC. De fet, i com s'ha pogut observar en l'anàlisi de notícies, els seus articles reafirmen constantment la posició d'aquest partit i els seus arguments, a més de donar molta més veu al partit.
- La Vanguardia segueix una línia editorial més aviat conservadora (cosa que es mostra en la seva posició a favor de l'EEES i de la crítica als moviments estudiantils que en són opositors) i, segons els articles analitzats, catalanista. La Vanguardia també és un dels diaris que mostra, sobretot en les columnes, cròniques i articles d'opinió, la seva ideologia de forma força evident. També es pot comprovar com les notícies fan ressò d'aquesta ideologia d'acord amb les opinions expressades en les columnes.
- El País es mostra molt proper al PSOE, amb una ideologia d'esquerres reformista. Tot i que es pot establir aquesta relació, pel que s'ha pogut observar, no és un diari que tendeixi a mostrar clarament les seves opinions en els articles.
- El diari el Mundo i l'ABC mostren clarament una tendència espanyolista centralista molt propera a partits conservadors com ara el Partit Popular. Aquest punt de vista del diari es reflecteix de forma força clara en els seus escrits, tant informatius, com interpretatius o d'opinió.
- Finalment, pel que fa a VilaWeb podem dir que segueix una línia ideològica catalanista i progressista. Tanmateix, VilaWeb és un dels mitjans que intenta mantenir la seva posició més neutre en els seus articles. Cal destacar que VilaWeb consta d'un afegit, que consisteix en que aporta enllaços a documents i textos de les parts implicades, talls de veu i vídeos a les seves notícies.

A partir d'aquestes constatacions es poden extraure noves conclusions. La principal conclusió que extraïem és que **els mitjans de comunicació segueixen línies ideològiques concretes** i que aquestes no es reflecteixen tan sols en els articles d'opinió o en els editorials, sinó que també es mostren en les cròniques i els articles informatius. El següent pas de la recerca consisteix en investigar per què els mitjans difonen opinions seguint línies ideològiques concretes, quins interessos externs al diari hi pot haver, sí és que n'hi ha, darrere les informacions.

11. Pressions externes sobre els mitjans

En aquest apartat s'aprofundirà sobre si realment els mitjans reben pressions i/o influències externes que els condueixin a publicar unes determinades informacions o a plantejar-les des d'un punt de vista concret.

La línia d'aquest apartat del treball anirà en la cerca de vincles que relacionin els diaris amb empreses, institucions o entitats a les quals pugui beneficiar la perspectiva dels fets plantejada pel mitjà, tal i com s'ha explicat a l'apartat 4, de metodologia.

Pel que fa als articles sobre les protestes contra l'EEES, ja hem vist que la majoria de mitjans coincideixen en mostrar-se més aviat crítics o distants amb els estudiants. Entre aquests mitjans podem destacar La Vanguardia com a mitjà que es posiciona de forma més clara a favor del procés i oferint una visió negativa de les protestes estudiantils.

Si busquem entitats a qui pugui beneficiar una informació favorable al procés trobem, bàsicament, tres defensors de la reforma universitària: El Govern, que és qui promou la reforma, les Universitats (fent referència a els òrgans directius i administratius d'aquestes) i empreses privades, ja que el pla preveu preparar millor els estudiants de cara al món laboral.

A partir de la informació extreta de les entrevistes a periodistes¹³², sabem que una forma de pressió provinent del Govern són les subscripcions que paga per tal de repartir els diaris en institucions o indrets públics.

Tot i que en l'elaboració d'aquest treball no es disposen dels recursos necessaris per tal de poder investigar a quins diaris determinades empreses o òrgans públics fan subscripcions i sota quines condicions, s'ha pogut trobar una altra línia que permet justificar la posició respecte al pla de Bolonya d'alguns diaris.

El diari Diagonal publicava el mateix 19 de març una notícia titulada *"El Ministerio recompensa los reportajes probolonia"*¹³³. En l'article s'explica que el Ministeri de Ciència i Innovació del Govern espanyol va afavorir diversos mitjans amb publicitat del ministeri. Els tres mitjans en qüestió són La Vanguardia, El Mundo i El País.

¹³² Vegeu apartat 12. Opinió i testimoni de periodistes, p. 65.

¹³³ Annexos: 7.2 *Diagonal*, 19 de març de 2009, pp.146-147.

Diagonal ja havia denunciat mesos abans que hi havia la possibilitat que els diaris esmentats podien estar responenent a interessos del ministeri¹³⁴. Segons el diari Diagonal, que ahora es remet a “*una fuente cercana al ministerio*” els tres mitjans van publicar, entre el 25 i el 26 de novembre de l’any 2008 –pocs dies després d’una anterior mobilització contra el procés de Bolonya-, reportatges semblants en els quals es defensa el pla i es desacrediten els motius de les protestes estudiantils. El mes de març de l’any següent, coincidint amb la creació de dues pàgines web del ministeri que donen informació sobre Bolonya (www.queesbolonia.es i www.boloniaensecundaria.es), els tres diaris publicaven una pàgina de publicitat del Ministeri defensant el pla d’estudis.

S’ha pogut comprovar que, efectivament, El Mundo¹³⁵, El País¹³⁶ i La Vanguardia¹³⁷ van publicar reportatges que es poden considerar a favor del procés durant els dies esmentats pel diari. Pel que fa a la publicitat, s’ha pogut comprovar que La Vanguardia sí que va publicar la pàgina de publicitat¹³⁸. En canvi, l’autor d’aquest estudi no ho ha pogut comprovar en els altres mitjans, ja que les seves hemeroteques digitals no permeten la visualització de l’edició impresa del diari i no s’han pogut recuperar les edicions en paper del 9 de març de 2009 dels dos diaris. Tanmateix, podem considerar que, en aquest cas, el que explica Diagonal és cert, ja que l’existència de la publicitat a La Vanguardia ho reafirma.

Segons Diagonal, els ingressos per la publicitat del ministeri “*rondarían, según las tarifas publicitarias que estos medios anuncian en sus páginas web, los 30.000 euros para el buque insignia de PRISA, 24.500 en El Mundo y 17.800 en el diario catalán.*”

Aquesta informació s’ha pogut demostrar en part. A La Vanguardia, la pàgina publicitària en qüestió és una pàgina imparell i en blanc i negre. Si es suposa que es va escollir el mateix format per el diari El Mundo i El País, es pot establir que La Vanguardia va rebre un ingrés d’uns 12.890€¹³⁹ i El País, d’uns 32.110€¹⁴⁰. En El Mundo no s’han pogut localitzar les tarifes publicitàries de l’any 2009, en canvi, si que

¹³⁴ Annexos: 7.1 Diagonal, 11 de desembre de 2008, pp.143-145.

¹³⁵ Annexos: 7.5 El Mundo “..*aunque hay quién sí ha estudiado, y muy bien, el proceso de Bolonia*”, p.157.

¹³⁶ Annexos: 7.6 El País: “*En el nombre de Bolonia*” pp.148-152.

¹³⁷ Annexos: 7.4 La Vanguardia: “*Bolonia no es todo eso*”, pp.153-154.

¹³⁸ Annexos: 7.6 Publicitat “*¿Qué es el proceso de Bolonia?*”, p.157

¹³⁹ Annexos: 7.7 Tarifes publicitàries: La Vanguardia p.158.

¹⁴⁰ Annexos: 7.8 Tarifes publicitàries: El País p.159.

s'han pogut aconseguir les de l'any 2010¹⁴¹. Actualment, una pàgina publicitària d'aquestes condicions hagués costat uns 35.600€ al ministeri.

Tot i que no tenim coneixement de cap més dada que justifiqui l'afirmació de el diari Diagonal, s'ha pogut establir que la seva afirmació és, en part, certa. No per aquest motiu es pot demostrar que els reportatges a favor de Bolonya provinguessin de pressions del ministeri, però existeix una probabilitat força alta de que ho fossin. Ens podríem trobar davant d'un cas on la pressió publicitària i governamental fos prou forta com per poder posicionar els diaris a favor seu. Tanmateix, trobem el cas de el diari El Mundo que, tot i que va rebre la publicitat del ministeri, va seguir criticant el govern per les seves accions. Es plantejarà una possible resposta a aquest dubte en el proper apartat.

Seguidament, també podem relacionar el diari Avui amb aquesta acció del ministeri, ja que el diari Avui, en aquelles dates, era una empresa constituïda un 40% pel grup Godó, el grup empresarial que també dirigeix La Vanguardia. A més a més, també trobem que un 20% del diari Avui estava finançat per l'Institut Català de Finances¹⁴², una institució pública de la Generalitat de Catalunya que dóna crèdit a propostes empresarials. Així doncs, podríem explicar la posició del diari a partir d'aquestes dades¹⁴³.

Per altra banda, també s'han pogut establir altres relacions entre alguns mitjans estudiats i diverses universitats. Els diaris estudiats són empreses privades que formen part de grups empresarials majors. Alguns d'aquests grups empresarials, com ara Vocento (del diari ABC) i Prisa (del diari El País), financen màsters o graus de periodisme.

Més concretament, el grup Vocento finança un màster de periodisme multimèdia que s'imparteix a la UPV (Universidad País Vasco)¹⁴⁴. Pel que fa a Prisa, aquest grup va crear, juntament amb la Universitat Autònoma de Madrid, la Escuela de Periodismo¹⁴⁵, una institució docent en la qual s'imparteix, entre altres cursos, un màster de periodisme. Relacions d'aquesta mena condueixen a pensar que les informacions que s'emeten en els articles periodístics responen a interessos privats. També podem

¹⁴¹ Annexos: 7.9 Tarifes publicitàries: *El Mundo*, p.159.

¹⁴² Annexos: *Composició del diari Avui: "Un mercat a l'alça"*, p.160.

¹⁴³ Tanmateix, des del 27 de novembre de 2009, l'Avui pertany a Hermes Comunicacions, el mateix grup que publica el diari comarcal El Punt, per tant, és possible que la seva posició hagi canviat.

¹⁴⁴ Annexos: 7.11 Màster de periodisme Vocento, p.160

¹⁴⁵ Annexos: 7.12 Escuela de periodismo UAM / El País, p.161

observar a partir d'aquesta relació com, efectivament, les empreses tenen interessos en la universitat per tal de poder obtenir personal qualificat.

Per altra banda, les empreses poden exercir pressions sobre els mitjans a través de la publicitat. Com es pot veure en les tarifes de publicitat de El Mundo, La Vanguardia o El País, un diari pot rebre més de 30.000€ per una pàgina de publicitat imparell, tot i que aquestes tarifes canvien depenent del mitjà, són quantitats força elevades que poden influir.

Pel que fa als articles de caràcter purament polític, els articles sobre l'Estatut i sobre les Consultes per la independència, no s'han pogut establir relacions que lliguin els mitjans amb els partits polítics, els majors interessats en difondre determinades opinions en articles d'aquesta tipologia. La única relació que s'ha pogut establir és que, com ja s'ha comentat, el diari Avui pertanyia en un 20% a l'ICF, de manera que rebia diners públics provinents del govern quan es va publicar l'editorial conjunt. Aquest fet podia induir a que el diari es trobés, en determinats casos, pressionat alhora de criticar o esmentar segons quines informacions provinents del govern. Tot i això, la publicitat segurament segueix sent un factor clau: podem constatar com, per exemple, La Vanguardia, conté sovint publicitat o anuncis provinents de la Generalitat¹⁴⁶, mentre que un altre diari, com El País o l'ABC, no en solen contenir gairebé mai. Aquest fet també influeix.

Per tant, ja s'han vist quin tipus de relacions es poden trobar entre els mitjans de comunicació i institucions o entitats interessades en difondre determinades informacions. En les conclusions de les entrevistes, s'aporten testimonis sobre aquestes possibles relacions d'interessos.

¹⁴⁶ Exemple de publicitat institucional a La Vanguardia el mateix dia de la publicació de l'editorial conjunt (26 de novembre de 2009): *Annexos: 7.13 Publicitat institucional La Vanguardia*, p.162. És un exemple de les formes de pressionar o "persuadir" que s'utilitzen.

12. Opinió i testimoni de periodistes

Finalment, l'últim procés de la recerca és observar les diferents opinions i informacions que diversos periodistes poden aportar a la recerca. Per això s'han entrevistat a set periodistes o experts en la matèria. Els periodistes entrevistats són:

- **Enric Badia**, cap de la secció Societat de Regió¹⁴⁷.
- **Francesc Burguet**, professor de Periodisme a la Universitat Ramon Llull i la Universitat Autònoma de Barcelona¹⁴⁸.
- **Ferran Casas**, redactor de la secció de Política al diari Público¹⁴⁹.
- **Marc Martínez**, cap de la secció de Política de RAC1¹⁵⁰.
- **Josep Maria Miró**, dramaturg i periodista. Havia treballat, entre altres mitjans, a Radio Nacional Española¹⁵¹.
- **Miquel Noguer**, cap de la secció de política a el diari El País a Barcelona¹⁵².
- **Adam Sedó**, cap de premsa de la Conselleria d'Economia de la Generalitat de Catalunya¹⁵³.

La tipologia de qüestions i temes que es van tractar en cada una de les entrevistes va ser diversa. Alguns dels temes que es van tractar són el paper del periodista i dels mitjans de comunicació en la societat, les causes i conseqüències de que els mitjans segueixin tendències ideològiques, els graus d'objectivitat que podem trobar en els mitjans i la dependència de la publicitat i altres pressions que pugui rebre un mitjà i en quins casos cedeix. També es van parlar qüestions purament professionals de l'exercici del periodisme respecte a la elaboració de notícies. Aquestes informacions més tècniques ja s'han inclòs dins dels apartats teòrics.

Seguidament passem a analitzar, comparar i treure conclusions de les informacions aportades pels periodistes.

¹⁴⁷ Annexos: 8.1 Enric Badia, pp.163-167

¹⁴⁸ Annexos: 8.2 Francesc Burguet, pp.168-175.

¹⁴⁹ Annexos: 8.3 Ferran Casas, pp.176-181.

¹⁵⁰ Annexos: 8.4 Marc Martínez, pp 182-187.

¹⁵¹ Annexos: 8.5 Josep Mª Miró, pp188-192

¹⁵² Annexos: 8.6 Miquel Noguer, p.193-199.

¹⁵³ Annexos: 8.7 Adam Sedó, p. 200-201. L'entrevista a Adam Sedó destaca per que va tractar temes molt més tècnics sobre els gabinets de premsa. Així doncs, la majoria de les seves aportacions al treball han servit per a l'àmbit teòric

12.1 Els mitjans de comunicació en la societat

Els diversos entrevistats coincideixen bastant, però no totalment, quan se'ls demana sobre quin és l'objectiu del periodista i quin és el paper dels mitjans de comunicació en la societat.

La opinió general és que els periodistes tenen una funció social que va més enllà de difondre, senzillament, informacions. Per alguns, com Miquel Noguer o Marc Martínez, el periodisme consisteix en traslladar una realitat, explicar uns fets que estan passant, a gent que no hi pot accedir. Tanmateix, tots dos coincideixen en que aquest fet comporta molts problemes, ja que no hi ha una visió única de veure les coses.

Enric Badia i Ferran Casas, en canvi, fan un pas més enllà i diuen que el periodisme és una funció social. Tot i això Ferran Casas es manté prudent i diu que no es tracta de fer justícia social, com fan alguns mitjans. En canvi, per a Enric Badia, es tracta de *“ser portaveus de les inquietuds i dels problemes que pugui tenir el ciutadà i ajudar a poder-los resoldre”*. Cal destacar també que la visió d'Enric Badia és la d'un periodisme molt més local que el plantejat per Casas o els altres entrevistats.

Pel que fa a Josep Maria Miró, creu que els mitjans de comunicació tenen com a objectiu informar, educar i entretenir. Tanmateix, afirma que sovint no s'aconsegueix cap de les tres coses.

Per últim, destaca la posició del professor Francesc Burguet, que afirma que la funció real del periodisme i dels mitjans de comunicació és servir uns interessos determinats.

En general, tots els periodistes coincideixen en que no hi ha una manera objectiva de veure les coses, que tot depèn dels punts de vista i que la funció dels mitjans de comunicació va més enllà de la simple difusió d'informació.

12.2 Les tendències ideològiques dels mitjans: causes i conseqüències

Per començar, tots els periodistes entrevistats estan d'acord en que els mitjans segueixen línies ideològiques concretes, tal i com s'ha demostrat al llarg de la recerca.

Les causes de l'existència d'aquestes línies ideològiques, són, segons els entrevistats, motius ideològics personals de fons. És a dir, s'accepta que els mitjans segueixen

línies editorials i que reflexen, en major o menor grau, les seves opinions i per tant, es situen en el mapa ideològic, ja que no és possible ser totalment objectiu. La línia editorial d'un mitjà es determina quan neix el mitjà: la sèrie de persones que creen l'empresa informativa en qüestió i decideixen quin corrent ideològic seguirà. A vegades aquestes línies editorials estan clarament definides, altres vegades, no tant, i el diari canvia la seva posició. Que els mitjans segueixin ideologies concretes és, segons els entrevistats, completament correcte i normal.

Per altra banda, també coincideixen en que aquestes línies ideològiques que cada mitjà segueix, no tenen perquè afectar a la informació. La visió general dels diversos periodistes és que els fets s'enfoquen d'una manera o d'una altra, i que si no es força aquesta visió per afavorir els teus interessos, no passa res.

Tanmateix, també la majoria reconeixen que sovint es donen casos en que això passa, i que en alguns casos, s'intenten mostrar els fets d'una forma més forçada.

Alguns d'aquests periodistes, com Ferran Casas, Miquel Noguer o Enric Badia, defensen més clarament que s'ha de tendir cap a la objectivitat sempre, tot i que aquesta no sigui assolible i que no sempre es faci en tots els mitjans. Marc Martínez creu que la interpretació és necessària. El professor Francesc Burguet opina el mateix tot afirmant que si es fes un mitjà que es basés amb paràmetres de professionalitat i rigor, aquest no seria viable. Enric Badia opina el contrari.

En general, els periodistes coincideixen en que les línies editorials són necessàries i permeten situar el mitjà en el marc ideològic, ja que un mitjà no es pot limitar a donar informació, sinó que la informació s'ha d'interpretar per tal de poder donar facilitats al lector. De fet, pel sol fet de seleccionar notícies ja s'està interpretant i donant la opinió.

12.3 Formes d'expressió d'opinió a través d'un diari

Aquest subapartat fa referència a les opinions dels periodistes respecte a la funció dels editorials i articles d'opinió d'un diari. També es parlen d'altres formes d'expressió d'opinió de manera més subliminal.

La posició dels periodistes quan se'ls demana per què alguns diaris publiquen editorial és diversa. La majoria opinen que serveix per posicionar el diari en el marc ideològic. Miquel Noguer amplia aquesta explicació i afirma que els lectors llegeixen diaris

propers a la seva ideologia per tal de tenir un suport, una confirmació del seu pensament. L'editorial dóna arguments, que el lector busca, per poder-se situar de la seva banda. Tanmateix trobem una opinió força discrepant, que és la de Ferran Casas, que creu que no hi ha gaire gent que llegeixi editorials, i que la posició del diari ja es reflecteix en els altres articles.

Pel que fa als articles d'opinió, juntament amb l'editorial, la majoria dels entrevistats afirmen que, degut a la lentitud de la premsa escrita respecte a la rapidesa informativa de la ràdio, la televisió o internet implica que els diaris hagin de fer un pas més en la informació i intentar explicar, interpretar i opinar sobre els fets d'actualitat. És un plus a el servei que ofereix el diari, un pas més enllà de la informació. La majoria també creu que els articles d'opinió serveixen per afegir pluralitat a la ideologia del diari, ja que engloben a personalitats de ideologies diverses. Tanmateix, Francesc Burguet fa un pas més enllà i diu que els articles d'opinió plurals solen servir per “rentar la cara” a un mitjà.¹⁵⁴

Per altra banda, com ja s'ha comentat, els periodistes creuen que no és possible expressar informació objectivament. Així doncs, en els cossos de les notícies, titulars o portades, ja es demostra també la posició del diari respecte als fets. Des del moment en que es fa una selecció de notícies i se'n destaquen unes per sobre les altres, ja s'està opinant. Tant Marc Martínez, com Francesc Burguet afirmen que és en la informació escrita, no en els articles d'opinió, on “es pot fer més mal”. A més a més Burguet explica que també hi ha el problema de ometre fets que passen arreu del món: *“Tu pensa: als mitjans de comunicació apareix una determinada visió d'una part minúscula del món”* i també que *“Fins hi tot hi havia un objectivista que deia que la forma més efectiva de manipular la gent és la tècnica de què explico i què callo, i del què explico, el què magnifico”*. Josep Maria Miró comparteix aquesta opinió i explica que, per exemple, que en el tema de terrorisme s'és molt més curós en les informacions i que, per exemple, Herri Batasuna difícilment sortirà en un mitjà de comunicació majoritari o convencional, i si surt és perquè ha dit alguna cosa molt greu i serà per atacar-los.

Finalment, tots els periodistes coincideixen en que els lectors dels diaris no llegeixen per a informar-se sinó que, cada vegada més, llegeixen premsa per poder trobar

¹⁵⁴ Burguet posa l'exemple de el diari El Mundo i explica que ho fa molt. En l'anàlisi pràctic de notícies em pogut trobar un exemple més concret, on apareixia una crònica a favor dels estudiants contra el procés de Bolonya al diari El Mundo. És molt possible, que la intenció de l'article fos suavitzar la posició del diari.

arguments que justifiquin la seva ideologia. Es busca una premsa ideològicament propera per tal de poder sentir-se més còmode i a gust.

En resum, es pot dir, tal com afirmen els entrevistats, que els mitjans difonen opinió i interpretacions concretes en els articles, ja que no sempre es pot ser objectiu. Per tant els mitjans tendeixen a situar-se ideològicament i difonen unes informacions encarades a transmetre una opinió o punt de vista al públic.

12.4 Funcionament intern del diari: censura i autocensura

Quan es va parlar amb els diversos periodistes del funcionament professional d'un diari, van sorgir també qüestions relacionades amb la manipulació.

Per començar, tots els periodistes afirmen que la selecció de notícies es dirigeix mitjançant una jerarquia. Com ja s'ha vist en l'apartat de teoria, els caps de secció seleccionen les notícies que treballaran cada dia, però l'espai que es destina a cada notícia, la importància que s'hi dóna i, fins hi tot, l'enfocament, molts cops depèn, o hi acaba tenint la última paraula, l'editor o director. Així doncs, la portada del mitjà i les pàgines que es dediquen a cada secció es decideixen des dels punts més alts de l'organigrama jeràrquic del mitjà.

Quan s'ha demanat als diversos periodistes sobre si s'han sentit mai pressionats a l'hora de redactar, les respostes han estat diverses. Ferran Casas afirma que sempre ha tingut llibertat alhora de redactar els fets, tot i que a vegades, notícies que volia *“així de grans, m'han sortit 'així' de petites o no han sortit”*. També afirma que ell mai no ha desistit de firmar un article perquè no estigui d'acord amb el que ha escrit, però que coneix gent a qui l'hi ha passat. Miquel Noguer explica que, en temes importants, sempre es parla de com s'ha d'enfocar amb l'editor o algun càrrec superior. També afirma que *“una redacció a la tarda, és un fòrum de debat enorme”*. Per últim, també destaca que una notícia, abans de ser publicada, és llegida, com a mínim, per quatre persones diferents, que s'hi veuen que *“alguna cosa trontolla”* de seguida et fan un truc. Marc Martínez afirma que mai s'ha sentit pressionat dins del propi mitjà, però que coneix gent que sí que li ha passat en altres mitjans. Creu que el que hi ha són, més aviat, pressions externes al mitjà, però que la visió que té l'editor de veure el món influeix molt en com plantejar les informacions. Enric Badia diu que sempre ha tingut llibertat alhora de narrar uns fets, i que ell, com a cap de secció, tampoc ha dit mai a

algú que els plantegés diferent, a no ser que fos per falta de punts de vista i d'imparcialitat en la redacció.

En Josep Maria Miró, en canvi, afirma que la forma més evident de pressió dins d'un propi mitjà és l'autocensura: enfocar un tema d'una manera determinada diferent a la que creu el propi redactor per estalviar-se problemes posteriors. Aquesta informació coincideix amb la d'Enric Badia, que afirma que "cadascú sap per qui treballa". També es podria considerar autocensura quan Noguer explica que sol parlar amb altres persones els enfocaments de les notícies. Per altra banda, en Josep Mª Miró també ha afirmat que si que ha viscut casos de censura, on es demana que s'enfoqui una notícia d'una altra manera o que es plantegi diferent, fins hi tot en mitjans locals i que, com a conseqüència, no ha volgut firmar aquell article determinat.

Així doncs, tot i que la majoria de periodistes afirmen que tenen llibertat alhora d'escriure, molts en tenen perquè tenen la sort de compartir la ideologia del diari. Altres, a més a més, són caps de secció, cosa que els dona més llibertat. Per altra banda, tots reconeixen que saben de gent que li ha passat, i tenim el propi exemple de Josep Mª Miró.

Per tant, trobem que, en determinats casos, pot haver-hi una censura subtil sobre l'enfocament de determinats temes, però que, a més a més, es donen casos d'autocensura, on el periodista no es sent prou lliure a l'hora de redactar. També trobem que qui decideix a quins temes i seccions es dona més importància i quins seran els temes de portada són els membres directius en posició més elevada en el diari.

12.5 Pressions externes al diari

En aquest apartat es fa referència a les pressions que reben des de partits polítics, institucions o empreses els mitjans. [Són el tipus de pressions que s'han determinat en l'apartat 9. De fet, el testimoniatge dels periodistes permet completar la informació que no s'ha trobat al respecte de l'apartat 9] Aquestes pressions es plasmen en les diferents influències que poden exercir els polítics sobre un mitjà i també en la publicitat que reben els diaris.

Pel que fa les pressions dels partits polítics, alguns periodistes, com Marc Martínez, Miquel Noguer o Ferran Casas afirmen que les trucades a la redacció del diari per part de partits és habitual per tal d'intentar que es plasmi la seva visió dels fets. Depèn del redactor cedir a la informació i pressió del polític o no. Normalment aquestes pressions no solen influir gaire en la visió que té el periodista de com plantejar la notícia. [Tanmateix, tots els periodistes estan d'acord en que els mitjans públics són molt més vulnerable a aquestes pressions. De tota manera, aquesta recerca se centre en els mitjans d'informació privats].

Tot i això, alguns dels entrevistats també afirmen que el govern pot influir en els mitjans aportant o treient subscripcions. També es diu que en temps de crisi aquestes influències són molt més perilloses, perquè es depèn molt més de l'economia i de les possibles fonts d'ingressos. *“Hi pot haver més temptació d'acceptar”* diu Miquel Noguer. Francesc Burguet va més enllà i aporta un cas concret:

“Quan governava en Jordi Pujol, ell mateix va publicar una entrevista a La Vanguardia que se la va fer a ell mateix. Potser eren tres pàgines i va sortir a portada. Va arribar des de presidència feta. Però ara ja ho pots entendre: quan va pujar el tripartit es va saber, si no recordo malament, que el grup Godó rebia de la Generalitat, entre totes les subscripcions, uns 7 mil milions de pessetes a l'any, que vindrien a ser uns 40 milions d'euros. Potser eren més.[...] Com diu el refrany castellà, no se puede morder la mano que te da de comer.”

Per últim, Josep Mª Miró afirma que aquestes relacions són molt més de despatx, de vincles i amistats entre els caps directius i els polítics, institucions o empreses, i que queden amagades als altres redactors.

Pel que fa a la publicitat, tots els periodistes afirmen que es depèn totalment dels anuncis que publiquen. Enric Badia calcula que els diaris de tirada normal deuen dependre un 40% de la publicitat i d'un 60% de les vendes de quiosc, mentre que en un diari local com el Regió7, aquests percentatges es troben invertits, i encara més en temps de crisi. Miquel Noguer creu que, depenent del mitjà que es tracti, pot dependre d'entre un 30% fins a un 70%. Noguer opina que si no hi hagués publicitat, un diari, en comptes d'1,20€, costaria uns 4€. Tanmateix, els periodistes afirmen que el mètode per no haver de dependre de les empreses publicitàries és tenint molts anunciants diferents, i cap que sigui determinant. Quanta més publicitat diferent és té, més llibertat té el mitjà per permetre's parlar malament un dia d'un i perdre'l.

Tanmateix, Francesc Burguet creu que empreses que publiquen als diaris pàgines o dobles pàgines de publicitat són determinants i que realment poden influir. Aquesta opinió de Burguet es pot comprovar realment, ja que, com s'ha vist a l'apartat 9, una pàgina de publicitat pot arribar a costar 50.000. És una quantitat força alta i que, en temps de crisi, difícilment una empresa es plantejaria la possibilitat de perdre-la. A més a més, segons Burguet, que unes empreses es posin d'acord per enfonsar econòmicament un mitjà de comunicació és relativament fàcil.

Així doncs, a partir d'aquests testimonis es pot comprovar com, realment, sí que els mitjans reben influències externes des de institucions, partits polítics o empreses. Normalment aquestes influències són d'amistat, afinitat o econòmiques i, com es pot observar, poden ser prou fortes com per determinar la informació que es publica en el diari.

12.6 Manipulació periodística

Quan es va demanar als periodistes directament sobre la manipulació periodística es van obtenir respostes diferents. Tot i que la majoria coincideixen en aspectes generals, trobem diferències entre les opinions.

Al parlar de “manipulació periodística” una gran part dels entrevistats va contestar que manipulació, entenent el terme “manipulació” com a engany, no es fa, o com a mínim, no és usual. Si un diari enganyés o donés una informació falsa, aviat es descobririen els motius i aquest diari hauria de rectificar, demanar perdó i, segurament, tindria conseqüències. És el cas, per exemple, de l'atemptat conegut com a 11-M a Madrid. Molts dels entrevistats han posat aquest exemple per mostrar com un mitjà, en aquest cas El Mundo, va fer tots els possibles per intentar demostrar que l'atemptat havia estat obra del grup terrorista ETA. Tanmateix, els periodistes ho consideren casos puntuals i que no són freqüents.

Marc Martínez afegeix que, més que manipular, s'hauria de dir “intoxicar”. Es tracta d'influir, de transgiversar fets, però sense donar dades falses, per tal de poder respondre uns interessos. Per altra banda, Miquel Noguer respón que si que es donen casos en que un mitjà dona una determinada informació per motius econòmics, cosa que és un perill. La resta de periodistes també coincideixen, d'una manera o altra, en

que a vegades les pressions poden influir sobre la informació. Ferran Casas afegeix que “la feina del periodista és saber gestionar aquestes pressions”.

Per tant, es pot dir que, manipulació periodística –en el sentit de mentir o donar informacions falses- no és usual, però que passa. També es pot dir que, segons els entrevistats, molts cops s’enfoquen els fets d’una manera determinada, sense arribar a l’engany, per tal de poder afavorir uns interessos o unes pressions exteriors al diari.

12.7 Conclusiones generals de les entrevistes

Les conclusions finals obtingudes a partir de l’opinió dels periodistes entrevistats són les següents.

- No hi ha una única manera objectiva de narrar fets.
- La funció dels mitjans de comunicació va més enllà de la simple difusió d’informació i esdevé una funció social.
- Les línies editorials són necessàries i permeten situar el mitjà en el marc ideològic, ja que un mitjà no es pot limitar a donar informació, sinó que s’ha d’interpretar per tal de poder donar facilitats al lector.
- Els mitjans difonen informació conjuntament amb opinió o una manera determinada de veure els fets.
- En el funcionament intern del mitjà, s’hi pot trobar una censura subtil sobre l’enfocament de determinats temes.
- En alguns casos els periodistes apliquen autocensura, per tant, el periodista no es sent lliure a l’hora de redactar.
- Qui decideix els temes destacats, l’organització de les informacions i, en alguns casos, l’enfocament de les notícies, són alts càrrecs dins del mitjà.
- Els mitjans reben influències externes des de institucions, partits polítics o empreses, ja siguin econòmiques o d’afinitat, que poden influir en la informació.
- S’han donat casos d’engany periodístic, de donar informacions falses o poc contrastades per interessos, però no és usual.
- Molts cops s’enfoquen els fets d’una manera determinada per tal de satisfer uns interessos concrets exteriors al mitjà.

13. Conclusions

L'objectiu d'aquesta recerca és verificar o desmentir la hipòtesi inicial, que afirmava l'existència de influències externes que pressionen els mitjans de comunicació per tal que aquests publiquin unes informacions favorables als seus interessos. D'aquesta hipòtesi se'n desprenen altres qüestions, que són les que s'han anat treballant durant l'estudi.

El primer dels objectius era demostrar si realment el periodisme és neutral als fets. S'ha pogut constatar que el periodisme no és objectiu –en part perquè no es pot ser mai totalment objectiu- i que difon opinió i interpretacions de fets en tota tipologia d'articles i, fins hi tot, en les notícies a les que és dona més importància i a les que queden en un segon pla. A més a més, aquesta subjectivitat, en alguns casos, pot ser força accentuada.

Seguidament s'ha comprovat que les opinions que els diaris mostren en els articles segueixen línies ideològiques concretes i que, per tant, beneficien o perjudiquen a determinades parts implicades en els fets i esdevenen formes de propaganda ideològica.

Finalment s'ha demostrat que existeixen relacions d'afinitat i pressions econòmiques i que, per tant, els mitjans poden estar influenciats per empreses, partits polítics o institucions, cosa que afecta a la informació.

No s'ha pogut constatar que existeixin casos de manipulació entesa com a engany, però sí de manipulació entesa com a interpretació o tergiversació de fets. Els mitjans difonen opinions ideològiques i, en ocasions, informacions que responen a interessos externs més que no pas a la pròpia opinió del mitjà. Per tant, es desmenteix que les informacions siguin tant imparcials com es defensa als codis deontològics i als llibres d'estil. En general, s'ha comprovat com els diaris responen a interessos, ideològics o econòmics, com qualsevol altre empresa o institució.

Tot i això, els periodistes no són personatges aïllats, sinó que viuen en una societat concreta, sotmesa a les normes internes de la professió i a les pressions externes, com la resta de persones que participen en el sistema. A més a més, s'ha constatat que és possible que el perfil d'un lector de premsa és el d'alguna persona que busca

reforçar la seva ideologia. Tanmateix, aquesta darrera idea ha estat extreta de l'opinió dels entrevistats i, en tot cas, s'hauria de contrastar.

Sigui com sigui, és interessant fer notar com el tema treballat al llarg d'aquesta recerca ens pot afectar dia a dia als ciutadans i a l'opinió pública, i com certs fets, ja siguin propers o llunyans, que podrien ser d'interès per la gent no apareixen als mitjans, o apareixen amb un enfocament que condiciona la nostra opinió.

Aquesta recerca es podria completar en altres vessants. Aspectes que es podrien treballar per poder complementar l'estudi serien com poden influir les imatges dels diaris o noticiaris al públic, quines informacions queden omeses pels mitjans i no sabem que tenen lloc o fins a quin punt poden arribar a condicionar els mitjans de comunicació informatius les idees dels ciutadans, la opinió pública. Finalment, caldria intentar respondre a la pregunta de si realment la població està informada, o tant informada com es pensa.

No obstant això, la recerca plantejada a l'inici del treball ha assolit els seus objectius fins on els recursos de què es disposaven han permès arribar, i s'ha verificat la hipòtesi.

Com a conclusió final, es pot dir que les informacions difoses pel periodisme no són objectives o imparcials, sinó que contenen grans dosis d'interpretació i opinió de fets. A més a més, aquestes opinions segueixen línies ideològiques preestablertes, esdevenint els mitjans instruments propagandístics i que, sovint, es poden trobar influències externes provinents d'empreses, institucions públiques o partits polítics per tal que es publiquin informacions favorables als seus interessos.

14. Bibliografia

Fonts bibliogràfiques:

ALSIUS, S. (1998). *Ética i periodisme*. Barcelona, Editorial Pòrtic.

BURGUET ARDIACA, F. (2004). *Les trampes dels periodistes*. Barcelona, Edicions 62.

NUÑEZ LADEVÉSE, L. (2002). *Introducción al periodismo escrito*. Barcelona, Editorial Ariel.

SÀNCHEZ NORIEGA, J. (2002). *Crítica de la seducción mediática*. Madrid, Editorial Tecnos.

TERRICABRAS, J. i altres (2006). *Què ens expliquen? Com interpretar la informació*. Barcelona, Editorial Mina.

Fonts en xarxa:

Enciclopèdia catalana. Periodisme. Recuperat el dia 20 de novembre de 2009 des de http://www.enciclopedia.cat/fitxa_v2.jsp?NDCHEC=0200597&BATE=periodisme.

15. Agraïments

Aquest treball de recerca no hagués estat possible sense l'ajut de moltes persones que, de manera directa o indirecta, m'han ajudat.

M'agradaria, primer de tot, agrair a Ferran Casas, Miquel Noguer, Adam Sedó i Josep Maria Miró per haver-me dedicat una estona tant constructiva del seu temps i haver-me donat el seus punts de vista sobre el periodisme.

També voldria donar les gràcies a Francesc Burguet, per haver pogut parlar amb ell i conèixer la seva visió sobre el periodisme. També pel llibre que em va donar i que la seva lectura no m'ha deixat indiferent. Gràcies també a Enric Badia, que, a part de dedicar-me una estona del seu temps em va ensenyar, durant la meva estada a l'empresa, com funciona un diari i, juntament amb la Zara, com s'ha de redactar. Gràcies també a en Marc Martínez, per l'estona concedida i per la gran quantitat de contactes que em va proporcionar per a fer entrevistes, que van motivar-me per treballar encara més fort en la recerca.

Gràcies també a en Lluís Puy, per explicar-nos i orientar a tota la classe sobre com s'ha de fer un treball de recerca. I un agraïment especial al tutor del treball, Joan Closas, que m'ha fet un seguiment constant, m'ha ajudat a planificar la recerca, m'ha corregit cada vegada que alguna cosa trontollava i m'ha orientat cada vegada que m'he trobat perdut. La seva ajuda ha estat fonamental pel desenvolupament del treball.

Per altra banda, també m'agradaria agrair el suport donat per part de la meva família. La paciència que han tingut els meus pares durant aquests dies de feina, i que sens dubte es perllongarà fins després de la selectivitat. Gràcies per aguantar-me.

Gràcies a també al meu germà Carles, que em va proposar inconscientment la hipòtesi del treball i per haver fet, en el seu moment, un treball de recerca d'excel·lent que m'ha servit de guia.

Finalment, gràcies a tots els amics que s'han interessat pel treball o que en algun moment o altre m'han hagut de suportar (o donar suport, que és el mateix). Gràcies també per haver acceptat un "no" quan em deien si volia sortir amb ells de festa durant les vacances de Nadal.

16. Índex

1. Sinopsi.....	1
2.Introducció.....	2-3
3. Hipòtesi de la recerca.....	4
4. Objectius.....	5
5. Metodologia de la recerca.....	6-8
6. Delimitació del treball.....	9-11
6.1 Tipologia de mitjans i informacions.....	9
6.2 Articles analitzats.....	9
6.3 Entrevistes.....	10-11
7. Anàlisi teòric del periodisme professional.....	12-17
7.1 Els mitjans de comunicació.....	12
7.2 La notícia.....	12
7.3 Processos de recollida d'informació.....	12-14
7.4 Criteris de selecció de notícies.....	14-16
7.5 Organització interna dels mitjans.....	16-17
8.Teoria dels gèneres periodístics.....	18-
8.1 Gèneres informatius. La notícia.....	18-19
8.2 Gèneres interpretatius o complementaris.....	20-22
8.2.1 L'informe periodístic i el reportatge documental.....	20
8.2.2 La crònica.....	21
8.2.3 El reportatge.....	22
8.3 Gèneres d'opinió.....	23-24
8.3.1 L'editorial.....	23
8.3.2 Altres articles d'opinió.....	23-24
8.4 Paràmetres d'objectivitat	24-26

9. Anàlisi pràctic d'articles.....	27-57
9.1 Articles sobre les protestes contra l'EEES.....	27-38
9.1.1 Cronologia dels fets.....	27
9.1.2 Posicionament de les parts implicades.....	28
9.1.3 Avui.....	28-30
9.1.4 El Periódico.....	30-31
9.1.5 La Vanguardia.....	31-34
9.1.6 El País.....	34-35
9.1.7 El Mundo.....	35-36
9.1.8 ABC.....	36-37
9.1.9 VilaWeb.....	37
9.1.10 Síntesi.....	37-38
9.2 Articles sobre les consultes per la independència de Catalunya.....	38-49
9.2.1 Cronologia dels fets.....	38
9.2.2 Posicionament de les parts implicades.....	38-39
9.2.3 Avui.....	39-41
9.2.4 El Periódico.....	41-42
9.2.5 La Vanguardia.....	42-44
9.2.6 El País.....	44-45
9.2.7 El Mundo.....	45-46
9.2.8 ABC.....	46-48
9.2.9 VilaWeb.....	48
9.2.10 Síntesi.....	49
9.3 Articles sobre l'editorial conjunt "La dignitat de Catalunya".....	49-56
9.3.1 Cronologia dels fets.....	49-50
9.3.2 Posicionament de les parts implicades.....	50
9.3.3 Avui.....	50-51
9.3.4 El Periódico.....	51
9.3.5 La Vanguardia.....	51-52
9.3.6 El País.....	52
9.3.7 El Mundo.....	52-54
9.3.8 ABC.....	54-55
9.3.9 VilaWeb.....	55
9.3.10 Síntesi.....	55-56
9.4 Conclusions de l'anàlisi.....	56-57
10. Línies ideològiques dels mitjans.....	58-60
11. Pressions externes sobre els mitjans.....	61-64
12. Opinió i testimoni de periodistes.....	65-73
12.1 Els mitjans de comunicació en la societat.....	66
12.2 Les tendències ideològiques dels mitjans: causes i conseqüències.....	66-67
12.3 Formes d'expressió d'opinió a través d'un diari.....	67-69
12.4 Funcionament intern d'un diari: censura i autocensura.....	69-70
12.5 Pressions externes al diari.....	70-72
12.6 Manipulació periodística.....	72-73
12.7 Conclusions generals de les entrevistes.....	73
13. Conclusions.....	74-75
14. Bibliografia.....	76
15. Agraïments.....	77